

UiT Norges arktiske universitet

Institutt for lærerutdanning og pedagogikk

Elevenes perspektiv på seksualitetsundervisning

En kvantitativ studie om ungdomsskoleelevers holdninger, erfaringer og ønsker i seksualitetsundervisning

Maja Søsveen

Masteroppgave i naturfagdidaktikk GLU 5-10, LER-3905, mai 2023

Sammendrag

Denne masteroppgaven er en kvantitativ studie om seksualitetsundervisning som har blitt gjennomført blant 242 elever fra åttende til tiende trinn på fire forskjellige ungdomsskoler. Jeg har på bakgrunn av litteratur om seksualitetsundervisning laget en spørreundersøkelse som har som mål å undersøke problemstillingen: «Hvilke holdninger, erfaringer og ønsker har ungdomsskoleelever til seksualitetsundervisning?» Problemstillingen har blitt konkretisert gjennom tre forskerspørsmål: (1) Hvilke holdninger har ungdomsskoleelever til seksualitetsundervisning? (2) Hvilke ønsker har ungdomsskoleelever for seksualitetsundervisning? (3) Hvilke egenskaper vektlegger ungdomsskoleelever hos undervisere i seksualitetsundervisning?

På bakgrunn av resultatene fra spørreundersøkelsen har jeg analysert og diskutert kvantitative funn i tillegg til elevenes fritekstsvaer fra to åpne spørsmål. Resultatene viser at elevene har positive holdninger til seksualitetsundervisning, og ønsker både mer og bedre undervisning i fremtiden. Jeg har også sett at elevene har vært innom et stort antall temaer i undervisningen, men at de ønsker grundigere undervisning om de fleste temaene. Studien viser også at det ikke er av vesentlig betydning *hvem* som har undervisningen, så lenge vedkommende er en dyktig pedagog med kvaliteter som undervisningserfaring, fagkunnskaper, trygghet og humor. Jeg har også utviklet en samling av påstander (konstrukt) som har vist seg å være effektiv i måling av elevenes holdninger til seksualitetsundervisning. Dette verktøyet kan med fordel tas i bruk av andre undervisere i planleggingen av fremtidig seksualitetsundervisning.

Forord

Fem år på lærerutdanningen ved UiT avsluttes med en masteroppgave om et tema jeg fortsatt er veldig interessert i, til tross for at dette har vært det eneste jeg har lest om de siste ti månedene.

Denne oppgaven hadde ikke vært mulig å skrive uten alle de 242 elevene som har svart på spørreundersøkelsen min. Tusen takk til dere! Jeg er også veldig takknemlig for rektorene og lærerne som har lagt til rette slik at jeg kunne komme innom og gjennomføre undersøkelsen.

Min dyktige veileder, Magne Olufsen, fortjener også en stor takk for å alltid komme med gode, konstruktive og ikke minst raske tilbakemeldinger!

Tromsø, mai 2023

Maja Søsveen

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	1
1.1	Aktualitet og valg av tema.....	1
1.2	Problemstilling og forskerspørsmål.....	2
2	Litteratur.....	4
2.1	Sentrale begrep.....	4
2.1.1	Seksualitet.....	4
2.1.2	Seksual- eller seksualitetsundervisning?.....	5
2.2	Innhold i undervisningen.....	6
2.2.1	Internasjonale anbefalinger.....	6
2.2.2	Læreplan.....	8
2.3	Elevenes undervisningstilbud.....	9
2.4	Elevers erfaringer og holdninger til seksualitetsundervisning.....	11
2.4.1	Undervisningserfaring.....	11
2.4.2	Holdninger.....	12
2.5	Forventninger til undervisningen.....	13
2.5.1	Hvem bør ha undervisningen?.....	13
2.5.2	Egenskaper hos underviser.....	14
2.5.3	Kjønnsdelt undervisning.....	16
3	Metode.....	18
3.1	Forskningsdesign.....	18
3.1.1	Kvantitativ metode.....	19
3.1.2	Spørreundersøkelse og utvikling av spørreskjema.....	19
3.1.3	Utvalg.....	24
3.1.4	Datainnsamling.....	24
3.2	Analyse.....	25

3.3	Forskningsetikk	27
3.4	Oppgavens kvalitet	28
3.4.1	Validitet	28
3.4.2	Reliabilitet	29
4	Resultat.....	31
4.1	Presentasjon av respondenter i undersøkelsen.....	31
4.2	Elevenes erfaringer	32
4.2.1	Tidligere undervisning	32
4.2.2	Gjennomgåtte temaer	35
4.2.3	Tilfredshet med tidligere undervisning	37
4.3	Elevenes holdninger til seksualitetsundervisning.....	38
4.3.1	Holdninger og kjønn.....	39
4.3.2	Holdninger og hvem som har ledet undervisningen.....	41
4.4	Forventninger til fremtidig undervisning	42
4.4.1	Viktige temaer	42
4.4.2	Tilrettelegging av fremtidig seksualitetsundervisning	45
4.5	Kjennetegn hos underviser	46
5	Diskusjon.....	49
5.1	Elevenes holdninger til seksualitetsundervisning.....	49
5.2	Ønsker om fremtidig seksualitetsundervisning	51
5.3	De viktigste egenskapene hos en underviser	55
6	Avslutning	58
6.1	Overførbarhet og relevans for skolen	58
6.2	Konklusjon.....	60
6.3	Veien videre.....	61
	Referanseliste	62
	Vedlegg 1	65

Figurliste

Figur 1. Visuell fremstilling av den metodiske fremgangsmåten.	19
Figur 2. Utvikling og revidering av spørreundersøkelse.	23
Figur 3. Prosentvis fordeling av respondenter på de fire skolene.	32
Figur 4. Hvilke fag elevene har hatt seksualitetsundervisning i.	33
Figur 5. Hvem har gjennomført seksualitetsundervisning?	34
Figur 6. Mengde seksualitetsundervisning	34
Figur 7. Hvilke temaer elevene har vært innom i seksualitetsundervisningen.....	36
Figur 8. Elevenes svar på påstanden «Jeg er fornøyd med all seksualitetsundervisningen jeg har hatt i min skolegang».	37
Figur 9. Fordelingen av svar på et utvalg holdningsspørsmål. Seksualitetsundervisning har blitt forkortet til SU.	38
Figur 10. Ordsky som viser temaer elevene synes er viktigst.	43
Figur 11. Tilrettelegging av seksualitetsundervisning.	45
Figur 12. Pedagogiske egenskaper hos underviser.....	47
Figur 13. Egenskaper hos underviser.	48

1 Innledning

Målet med denne oppgaven har vært å få et innblikk i ungdomsskoleelever sine perspektiver på seksualitetsundervisning gjennom en spørreundersøkelse. Jeg ønsket å bruke svarene deres til å lage et bilde på hvordan fremtidig undervisning kunne tilpasses, basert på deres preferanser. I dette kapittelet ønsker jeg å forklare hvorfor jeg valgte denne tematikken med tanke på både temaets aktualitet og personlige erfaringer. På bakgrunn av dette vil jeg til slutt presentere oppgavens problemstilling og forskerspørsmål.

Masteroppgaven er delt inn i seks kapitler, inkludert innledningen. I andre kapittel presenteres relevant litteratur. Tredje kapittel tar for seg hvilke metoder som har blitt brukt for å samle inn datamaterialet. I fjerde kapittel presenteres og analyseres resultatene fra datainnsamlinga, og i femte kapittel blir disse diskutert opp mot litteratur. I det sjette og siste kapittelet vil jeg sammenfatte en konklusjon der jeg svarer på problemstillingen og forskningsspørsmålene, i tillegg til å si noe om veien videre.

1.1 Aktualitet og valg av tema

Da jeg startet arbeidet med denne masteroppgaven i naturfagdidaktikk, var det ingen tvil om hva jeg ønsket å fordype meg i. Seksualitetsundervisning var temaet, og det er det flere grunner til. Først og fremst har egne erfaringer fra jobb og praksis vært hovedgrunnen til at jeg har valgt dette temaet. Jeg har undervist om seksualitet på både barne- og ungdomstrinnet, og har til stadighet blitt overrasket over hvor stort informasjonsbehov elever har. Samtidig har jeg sett hvor lavt kunnskapsnivået kan være hos mange. Det samme har jeg opplevd gjennom et toårig, frivillig verv i chatte- og telefontjenesten Jentevakta. Dette er en anonym hjelpetjeneste, der barn og unge tar kontakt for å få svar på sine spørsmål. Spørsmålene dreier seg i stor grad om psykisk og seksuell helse, og ungdommene forteller om mangelfull undervisning på skolen om disse viktige temaene. For å få svar på spørsmålene deres om for eksempel kropp, seksuell helse og grensesetting må de ofte ty til hjelpetjenester og internett.

Det har også blitt stilt spørsmål ved kvaliteten på skolens seksualitetsundervisning i media de siste årene. Samfunnsdebattant og skuespiller Ulrikke Falch (2017) kritiserer undervisningen og skriver at hun har full forståelse for at de unge tyr til porno som kilde til kunnskap om sex. Lederen i organisasjonen SNU (Seksualpolitisk Nettverk for Ungdom) etterspør en mer sexpositiv undervisning, som inkluderer mangfoldet i klasserom og snakker opp følelser, kropp og seksualitet (Stenslie, 2020). Kommende lærer Jenny Kathrine Storesund (2021) tar

opp hvordan lærerutdanningen ikke tar ansvar for å utdanne lærere med kompetanse om seksualitet. I et åpent brev til regjeringen, skriver også tolv ungdomsorganisasjoner hvorfor en helhetlig seksualitetsundervisning er avgjørende for at unge skal ha verktøy til å ta gode valg i ungdomstiden (Hussaini et al., 2018).

I Helse- og omsorgsdepartementets strategi for seksuell helse (2017) skriver Bent Høie at en god seksuell helse er en forutsetning for god fysisk og psykisk helse. Et tiltak for å bedre unges seksuelle helse er god seksualitetsundervisning i skolen, siden god undervisning fører til senere debut, færre kjønnssykdommer og et positivt forhold til egen seksualitet og intimitet (Helse- og omsorgsdepartementet, 2017). For å oppnå målene innenfor det nye tverrfaglige temaet «folkehelse og livsmestring» i læreplanen, er derfor kunnskap om seksualitet viktig (Utdanningsdirektoratet, 2020d). Til tross for at skolen skal gi elevene kunnskapen de trenger for en god seksuell helse, rapporterer Sex og samfunn (2022) at 47 % av norske elever er misfornøyd med tidligere seksualitetsundervisning. På bakgrunn av dette kan man stille spørsmål om hvilke endringer elevene mener skal til for at skolen skal lykkes med god undervisning.

I forarbeidet til masterprosjektet brukte jeg mye tid på å lese relevant litteratur og tidligere masteroppgaver som tok for seg tematikken. Majoriteten av masteroppgavene jeg fant så på underviser sitt perspektiv i seksualitetsundervisning, og kun et fåtall var kvantitative. Jeg har ikke funnet rent kvantitative masteroppgaver som undersøker ungdomsskoleelevers perspektiv. Kvantitative oppgaver kan gi et bedre bilde på hva en større elevgruppe mener, og ettersom dette var noe jeg ønsket å undersøke, bestemte jeg meg for å gjennomføre en spørreundersøkelse blant ungdomsskoleelever.

1.2 Problemstilling og forskerspørsmål

Med bakgrunn i kapittel 1.1 ønsket jeg å ha en kvantitativ undersøkelse med ungdomsskoleelever som respondenter. Problemstillingen for oppgaven er som følger:

Hvilke holdninger, erfaringer og ønsker har ungdomsskoleelever til seksualitetsundervisning?

For å konkretisere hva jeg ønsker å undersøke har jeg utformet tre forskerspørsmål:

Hvilke holdninger har ungdomsskoleelever til seksualitetsundervisning?

Hvilke ønsker har ungdomsskoleelever for fremtidig seksualitetsundervisning?

Hvilke egenskaper vektlegger ungdomsskoleelever hos undervisere i seksualitetsundervisning?

2 Litteratur

I dette kapittelet vil jeg presentere litteratur som er relevant for å kunne fordype seg i forskerspørsmålene. Litteraturen jeg presenterer er hentet fra nasjonal og internasjonal forskning og undersøkelser. Ettersom seksualitetsundervisning er et nyere tema innenfor skoleforskning har det vært en begrenset mengde jeg har funnet som har vært relevant for problemstillingen i denne oppgaven. En viktig kilde har derfor vært rapporter fra Sex og samfunn, som er Norges største senter for seksuell og reproduktiv helse og rettigheter. I 2017 og 2022 gjennomførte de nasjonale undersøkelser om seksualitetsundervisning blant elever og lærere (Sex og samfunn, 2022). Jeg har også referert til masteroppgaver fra lærer- og helsesykepleierstudenter som har skrevet om temaet. For å finne internasjonal forskning har jeg i hovedsak lest artikler i tidsskriftet *Sex Education*, som er et av de største internasjonale tidsskriftene innenfor seksualitetsundervisning.

2.1 Sentrale begrep

To gjennomgående begreper i oppgaven er seksualitet og seksualitetsundervisning og jeg ønsker å avklare betydningen av disse før jeg presenterer resten av litteraturen.

2.1.1 Seksualitet

Seksualitet er et ord som er svært sentralt i denne oppgaven. Det er også et begrep som kan beskrives på mange ulike måter, noe som ofte avhenger av konteksten det brukes i. I søken etter ulike beskrivelser har jeg valgt å bruke Verdens helseorganisasjon (WHO, 2006) sin forklaring av begrepet.

(...) a central aspect of being human throughout life encompasses sex, gender identities and roles, sexual orientation, eroticism, pleasure, intimacy and reproduction. Sexuality is experienced and expressed in thoughts, fantasies, desires, beliefs, attitudes, values, behaviours, practices, roles and relationships. While sexuality can include all of these dimensions, not all of them are always experienced or expressed. Sexuality is influenced by the interaction of biological, psychological, social, economic, political, cultural, legal, historical, religious and spiritual factors (WHO, 2006).

For barn og unge er seksualitet en del av livet, selv om de kanskje ikke er klar over egen seksualitet før de blir eldre (Aasland, 2020). Seksualiteten er med deg fra du er spedbarn, og den følger med oss og utvikles gjennom hele livet. På samme måte som identiteten vår, utvikles den i samspill med det samfunnet vi lever i. Familie, venner, skole og internett er eksempler på faktorer som påvirker dette. For å få til en sunn og positiv utvikling er det viktig at barn får god opplæring av trygge voksne (Aasland, 2020; Støle-Nilsen, 2022). Dette gjelder også de barna som ikke stiller spørsmål på eget initiativ. For å kunne gi barn og unge positive holdninger rundt egen seksualitet, er det viktig at omsorgspersoner, lærere og helsepersonell er åpne, positive og sørger for at barna føler seg sett og hørt (Aasland, 2020).

2.1.2 Seksual- eller seksualitetsundervisning?

God seksualitetsundervisning i skoleløpet er en viktig faktor på veien til en sunn seksualitet (UNESCO, 2018). *Seksualitetsundervisning* er et vidt begrep som er svært sentralt i denne oppgaven. Mange er nok mer kjent med bruken av ordet *seksualundervisning*, og jeg ønsker å utdype dette begrepet har blitt erstattet i min oppgave. Seksualundervisning er tradisjonelt sett forbundet med mer snever tilnærming til fagfeltet, med særlig fokus på de helsemessige aspektene. Seksualitetsundervisning derimot, omfavner alle aspektene ved feltet (Utdanningsforbundet, 2021). I regjeringens strategi for seksuell helse, «Snakk om det!», defineres seksualitetsundervisning (Helse- og omsorgsdepartementet, 2017). Definisjonen er hentet fra Verdens helseorganisasjon, og er oversatt til norsk.

Seksualitetsundervisning defineres av WHO Europa som en livslang prosess hvor individet tilegner seg informasjon og danner egne holdninger og verdier.

Seksualitetsundervisning etter denne standarden omfatter temaer som seksuell utvikling, seksuell og reproduktiv helse, relasjoner mellom mennesker, følelser, intimitet, kroppsbilde og kjønnsroller. Det vektlegges at undervisningen skal respektere menneskerettigheter og mangfold, tilpasses barn og unges alder, kunnskapsbehov og kulturbakgrunn, oppmuntre til kritisk tenkning og kommunisere en positiv livsløpstilnærming til seksualitet. Undervisningen skal være fundert i vitenskapelig informasjon og bør diskutere konsekvenser av at menneskerettigheter/seksuelle rettigheter krenkes (Helse- og omsorgsdepartementet, 2017, s. 15).

I 2018 publiserte UNESCO (2018) en vitenskapelig basert veileder til hvordan skolen bør gjennomføre seksualitetsundervisning. I veilederen benyttes det sammensatte begrepet

comprehensive sexuality education (CSE) som kan oversettes til helhetlig seksualitetsundervisning. Støle-Nilsen (2022) har oversatt veilederens definisjon (UNESCO, 2018, s. 16):

Helhetlig seksualitetsundervisning (CSE) er en læreplanbasert prosess av undervisning og læring om de kognitive, emosjonelle, fysiske og sosiale aspektene av seksualitet. Formålet er å utstyr barn og unge med kunnskap, ferdigheter, holdninger og verdier som vil gjøre dem i stand til å:

- Realisere sin helse, velvære og verdighet
- Utvikle respektfulle sosiale og seksuelle relasjoner
- Vurdere hvordan deres valg påvirker egen og andres livskvalitet
- Forstå og sikre beskyttelse av sine rettigheter gjennom hele sitt liv

2.2 Innhold i undervisningen

Ved å ta utgangspunkt i de to definisjonene av seksualitetsundervisning er det tydelig at undervisningen skal omfavne alle aspekter ved seksualitet, og at dette skal skje gjennom en lang prosess. Støle-Nilsen (2022) skriver at det er nyttig å dele seksualitetsundervisningen opp i fire ulike tilnærminger for å få til en helhetlig seksualitetsundervisning. Den første tilnærmingen er *helsetilnærmingen*, der formålet er å fremme god helse og forebygge seksuell uhelse (for eksempel seksuelt overførbare infeksjoner og uplanlagt graviditet). Den andre tilnærmingen er *kriminalitetstilnærmingen*. Her er formålet å forebygge kriminelle handlinger som kan knyttes til seksualitet (for eksempel voldtekt og overgrep). Den tredje tilnærmingen er *kjønn- og mangfoldstilnærmingen*, og har som formål at seksualitetsundervisningen skal være inkluderende, likestilt og normkritisk (for eksempel anerkjenne kjønns- og seksualitetsmangfold). Den siste tilnærmingen kaller Støle-Nilsen *danningstilnærmingen*. Denne krever undervisning om alle de nevnte tilnærmingene, og handler om å forberede unge til å ta gode og trygge valg for seg selv og i møte med andre.

2.2.1 Internasjonale anbefalinger

UNESCO (2018) har laget en oversikt over ulike temaer elever bør lære om i løpet av seksualitetsundervisningen i skolen. Oversikten finnes i veilederen som har blitt nevnt tidligere i dette kapittelet, og er delt inn i åtte hoveddeler. UNESCO (2018) kaller hoveddelene for konsepter, og innenfor hvert konsept nevnes det ulike temaer som bør tas

opp. I tabell 1 presenteres de åtte konseptene som til sammen dekker de viktigste temaene elevene skal innom i seksualitetsundervisningen. Innenfor konsept 6 (kropp og utvikling), skal elevene for eksempel innom kjønnsorganenes anatomiske oppbygning, reproduksjon, pubertet og kroppsbilde. I tabell 2 viser UNESCO (2018) når elevene skal lære om de ulike temaene. Det er satt opp ulike mål til hvert tema, som skal gi elevene både kunnskaper, ferdigheter og holdninger. Tabell 1 og 2 gir en grundigere gjennomgang av hvordan undervisningen bør gjennomføres, sammenlignet med det norske læreplaner gir. Begge tabellene er hentet direkte fra den nevnte veilederen.

Tabell 1. Oversikt over ulike konsepter og temaer innenfor seksualitetsundervisning ((UNESCO, 2018, s. 36).

<p>Key concept 1: Relationships</p> <p>Topics:</p> <ul style="list-style-type: none"> 1.1 Families 1.2 Friendship, Love and Romantic Relationships 1.3 Tolerance, Inclusion and Respect 1.4 Long-term Commitments and Parenting 	<p>Key concept 2: Values, Rights, Culture and Sexuality</p> <p>Topics:</p> <ul style="list-style-type: none"> 2.1 Values and Sexuality 2.2 Human Rights and Sexuality 2.3 Culture, Society and Sexuality 	<p>Key concept 3: Understanding Gender</p> <p>Topics:</p> <ul style="list-style-type: none"> 3.1 The Social Construction of Gender and Gender Norms 3.2 Gender Equality, Stereotypes and Bias 3.3 Gender-based Violence
<p>Key concept 4: Violence and Staying Safe</p> <p>Topics:</p> <ul style="list-style-type: none"> 4.1 Violence 4.2 Consent, Privacy and Bodily Integrity 4.3 Safe use of Information and Communication Technologies (ICTs) 	<p>Key concept 5: Skills for Health and Well-being</p> <p>Topics:</p> <ul style="list-style-type: none"> 5.1 Norms and Peer Influence on Sexual Behaviour 5.2 Decision-making 5.3 Communication, Refusal and Negotiation Skills 5.4 Media Literacy and Sexuality 5.5 Finding Help and Support 	<p>Key concept 6: The Human Body and Development</p> <p>Topics:</p> <ul style="list-style-type: none"> 6.1 Sexual and Reproductive Anatomy and Physiology 6.2 Reproduction 6.3 Puberty 6.4 Body Image

Key concept 7: Sexuality and Sexual Behaviour	Key concept 8: Sexual and Reproductive Health
Topics: 7.1 Sex, Sexuality and the Sexual Life Cycle 7.2 Sexual Behaviour and Sexual Response	Topics: 8.1 Pregnancy and Pregnancy Prevention 8.2 HIV and AIDS Stigma, Care, Treatment and Support 8.3 Understanding, Recognizing and Reducing the Risk of STIs, including HIV

Tabell 2. Eksempel på hvilke kunnskaper, ferdigheter og holdninger elevene skal ha til temaet vold. De to kolonnene er alderstilpasset. (UNESCO, 2018, s. 55).

4.1 Violence (contd.)	
<p>Learning objectives (12-15 years)</p> <hr/> <p>Key idea: Sexual abuse, sexual assault, intimate partner violence and bullying are a violation of human rights</p> <p>Learners will be able to:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ compare and contrast bullying, psychological violence, physical violence, sexual abuse, sexual assault, intimate partner violence (knowledge); ▶ acknowledge that sexual abuse, sexual assault, intimate partner violence, and bullying by adults, young people and people in positions of power are never the victim's fault and are always a violation of human rights (attitudinal); ▶ demonstrate how to report sexual abuse, sexual assault, intimate partner violence and bullying (skill); ▶ demonstrate ways to approach trusted adults and services that support survivors and prevention of sexual abuse, sexual assault, intimate partner violence and bullying (skill). 	<p>Learning objectives (15-18+ years)</p> <hr/> <p>Key idea: Everyone has a responsibility to advocate for people's health and well-being free from violence</p> <p>Learners will be able to:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ analyze successful examples of efforts to reduce different forms of violence including physical, psychological and sexual (knowledge); ▶ appreciate the importance of speaking out against violence and human rights violations in all spaces including at school, in the home, online and within the community (attitudinal); ▶ advocate for safe environments that encourage dignified and respectful treatment of everyone (skill).

2.2.2 Læreplan

Seksualitet har i lang tid vært et tema som det har blitt undervist om i norsk skole, men både innhold og omfang har endret seg i stor grad over tid (Støle-Nilsen, 2022). Det var først på 30-tallet at seksualitet ble eksplisitt nevnt i lærerplanen og da handlet det først og fremst om forplantningslære (Røthing & Svendsen, 2009). I tråd med utviklingen av samfunnet har det skjedd store endringer siden den gang.

Ved å se på dagens læreplaner fra 2020, er seksualitet en gjennomgående tematikk i hele grunnskolen. Nytt i Kunnskapsløftet 2020 var de tre tverrfaglige temaene folkehelse og livsmestring, demokrati og medborgerskap og bærekraftig utvikling (Utdanningsdirektoratet, 2020d). Under den generelle delen av læreplanen er det flere elementer som nevnes innenfor folkehelse og livsmestring som kan knyttes opp mot seksualitetsundervisning. Eksempler på dette er at temaet skal fremme god psykisk og fysisk helse, elevene skal utvikle et positivt selvbilde og en trygg identitet, de skal lære om seksualitet og kjønn og de skal forstå betydningen av mellommenneskelige relasjoner. Elevene skal også sette egne grenser og respektere andres, samt øve på å håndtere tanker, følelser og relasjoner til andre (Utdanningsdirektoratet, 2020d).

Under det tverrfaglige temaet i naturfag står det at faget skal bidra til å gi elevene kompetanse til å forstå sin kropp og ivareta sin fysiske og psykiske helse (Utdanningsdirektoratet, 2020a). Seksualitet er ikke nevnt eksplisitt her, men som Helse- og omsorgsdepartementet (2017) skriver i sin rapport om seksuell helse, er en god seksuell helse avgjørende for en god psykisk og fysisk helse.

Ved å se på kompetansemålene i naturfag, samfunnsfag og KRLE er det flere eksempler på hvordan de ulike fagene skal bidra til å gi elevene en helhetlig seksualitetsundervisning. Etter 10. trinn, skal elevene i naturfag «drøfte spørsmål knyttet til seksuell og reproduktiv helse.» I samfunnsfag skal de «reflektere over hvordan identitet, selvbilde og egne grenser blir utviklet og utfordret i ulike fellesskap (...)» I KRLE skal elevene blant annet «gjøre rede for og reflektere over ulike syn på kjønn og seksualitet i kristendom og andre religioner og livssyn» (Utdanningsdirektoratet, 2020a, 2020c, 2020b). Seksualitet er nevnt eksplisitt i flere fag, og skal også undervises på tvers av fag under det tverrfaglige temaet folkehelse og livsmestring (Utdanningsdirektoratet, 2020d). En undersøkelse av Sex og samfunn (2016) viser likevel at 77 % av lærere i barneskolen kombinerer seksualitetsundervisning med naturfag. Ifølge Hind (2017) rapporterer elever at 20 % har hatt undervisning i KRLE, mens 15 % har hatt det i samfunnsfag. 27 % oppgir at de har hatt seksualitetsundervisning i andre fag (Hind, 2017).

2.3 Elevenes undervisningstilbud

Seksualitet er et tverrfaglig tema i skolen og det er derfor naturlig at både kontaktlærere og faglærere gjennomfører seksualitetsundervisning. I en undersøkelse av Sex og samfunn (2022) svarte 47 % av elevene at kontaktlærer hadde gjennomført undervisningen og 41 %

svarte at andre lærere på skolen hadde gjort det. Selv om lærere har hovedansvaret for seksualitetsundervisning er de sjeldent alene om å gjennomføre den (Sex og samfunn, 2022).

Til tross for at lærere er ansvarlige for store deler av seksualitetsundervisningen, er det bare 13 % av lærerne som mener at de kan benytte det de lærte om seksualitetsundervisning på lærerutdanningen (Sex og samfunn, 2022). Mindre enn 1 av 5 opplever at de har høy kompetanse til å gjennomføre seksualitetsundervisning, mens 57 % av lærerne mener at de i noen grad har den nødvendige kompetansen (Sex og samfunn, 2022). Til tross for at mange ikke føler seg kompetente oppleves tematikken som viktig, og at den må prioriteres i skolen. Kun 28 % mener at kvaliteten er tilfredsstillende og derfor trengs det tiltak for å bedre undervisningen. 7 av 10 lærere mener at undervisningen bør gjennomføres av lærer eller helsesykepleier med kompetanse. 6 av 10 er enig i at større fokus på tematikken i lærerutdanningen ville økt kvaliteten på undervisningen (Sex og samfunn, 2022).

Ifølge Helsedirektoratet (2019) bør skolehelsetjenesten bidra i skolens samlivs- og seksualitetsundervisning. Skolehelsetjenesten består hovedsakelig av helsesykepleiere som har flere roller i samarbeid med skolen. Vaksinasjon, helsekontroller, én-til-én-samtaler og undervisning er eksempler på dette. En klar forskjell på lærere og helsesykepleiere i undervisningssammenheng er at helsesykepleierne er helsepersonell, og dermed har andre forutsetninger for å hjelpe elevene. I Norge varierer det stort fra skole til skole hvor stor rolle skolehelsetjenesten har i forbindelse med seksualitetsundervisning. Støle-Nilsen (2022) skriver at det finnes skoler der skolehelsetjenesten har ansvar for all undervisningen, og andre skoler der de må «kjempe litt» for å få nok tid til å gjennomføre undervisning. På noen skoler er det lite samarbeid mellom lærere og skolehelsetjenesten, så hvor helhetlig og samkjørt undervisningen er, varierer (Vonka, 2022; Støle-Nilsen, 2022).

Et av undervisningstilbudene norske elever har er Medisinernes seksualopplysning, bedre kjent som MSO. Dette er en frivillig studentorganisasjon som er drevet av medisin- og tannlegestudenter (MSO, u.å.). Studentene reiser rundt til norske skoler for å undervise elever mellom 12-19 år om ulike aspekter ved seksualitet. Kropp, sex, legning, forelskelse og seksuelle overgrep er eksempler på temaer som tas opp. Studentene har gått gjennom opplæring for å få kunnskap og råd til undervisning i forkant av gjennomføring av undervisningstimene. Det er skolene selv som bestiller undervisning, og de betaler en liten sum for å få besøk av MSO (MSO, u.å.).

2.4 Elevers erfaringer og holdninger til seksualitetsundervisning

2.4.1 Undervisningserfaring

Sex og samfunn (2022) spurte norske elever om deres erfaringer med seksualitetsundervisning. Resultatene viste blant annet at elevene ikke syntes kvaliteten på undervisningen var god nok. 47 % av elevene var i 2022 misfornøyd med innhold og gjennomføring, mens 30 % var fornøyd. Resultatene viste også at elevene har hatt færre timer med seksualitetsundervisning sammenlignet med tall fra 2017. Nesten hver femte elev hadde hatt mindre enn én time undervisning på skolen. Ved å sammenligne tallene med den fem år eldre undersøkelsen, viste det seg at flere var misfornøyd med undervisningen (47 % i 2022 mot 43 % i 2017) og færre har fått seksualitetsundervisning på skolen (80 % i 2022 mot 87 % i 2017) (Sex og samfunn, 2022).

Sex og samfunn (2022) undersøkte i 2017 og 2022 hvem som gjennomførte seksualitetsundervisningen. I 2017 fikk omtrent 65 % av elevene undervisning av helsesykepleiere. I 2022 var dette redusert til 51 %. Nedgangen kan ha for eksempel sammenheng med pandemien (Sex og samfunn, 2022). 47 % svarte at kontaktlærer hadde gjennomført undervisningen, og 41 % svarte at andre lærere på skolen hadde gjort det. En mindre andel, 23 % hadde hatt eksterne undervisere (f.eks. MSO).

I undersøkelsen fikk elevene også mulighet til å krysse av de temaene de hadde gjennomgått i undervisningen. Resultatene viste at de ti hyppigst underviste temaene var; prevensjon, seksuelt overførbare infeksjoner, sex, grenser, kropp, graviditet, nettvett, seksuelle overgrep, abort og seksuell identitet (Sex og samfunn, 2022). Ved å sammenligne resultatene fra 2017 og 2022, var det en betydelig økning fra 47 % til 66 % av elevene som savnet undervisning om flere temaer. Temaene de savnet var blant annet følelser, skeiv seksualitet og seksuell debut. 68 % svarte at de savnet «mer om alt». Dette samsvarer med at 7 av 10 ønsker mer undervisning i seksualitet (Sex og samfunn, 2022). En annen undersøkelse viser at temaene norske elever savnet undervisning om på skolen var sex generelt, sex knyttet til spesifikke problemstillinger, voldtekt, grensesetting, kjønnsidentitet, graviditet, debut og abort (Hind, 2017). Generelt viser resultatene at elever ønsket høyere kvalitet på undervisningen og mer undervisning om alle temaer (Hind, 2017; Sex og samfunn, 2022).

2.4.2 Holdninger

Fordi det er elevperspektivet som er gjennomgående i min studie, er elevers holdninger til seksualitetsundervisningen i norsk skole av interesse. Resultatene fra undersøkelsen til Sex og samfunn (2022) viste at elevene ønsket seg mer seksualitetsundervisning. 7 av 10 ønsket mer undervisning og blant jentene isolert sett ville nesten 9 av 10 ha mer. Majoriteten av elevene mente også at seksualitetsundervisning var viktig og at det bidro til et bedre miljø i klassen (Sex og samfunn, 2022). Resultatene viste at 8 av 10 elever mente at god seksualitetsundervisning kunne bidra til et sunnere og bedre forhold til egen kropp (Sex og samfunn, 2022).

Hind (2017) stilte også noen spørsmål om elevenes holdninger til seksualitetsundervisning i en spørreundersøkelse på vegne av Sex og samfunn. 83 % av elevene var uenige i en påstand om at seksualitetsundervisning er et upassende tema å snakke om i skolen, fordi det berører intime og private spørsmål. Omtrent like mange var uenige i at seksualitetsundervisning ikke er like viktig som andre obligatoriske emner. Resultatene tydet på positive holdninger til seksualitetsundervisning.

At jenter i større grad ønsket mer seksualitetsundervisning enn gutter kan ses i sammenheng med ROSE-prosjektet, som blant annet undersøkte ulike preferanser i naturfag hos jenter og gutter (Sjøberg, 2009). Resultatene fra denne undersøkelsen viste at det var en klar forskjell i hvilke temaer jenter og gutter var interessert i. Jentene var i betydelig større grad interessert i temaer som biologi, kropp, helse, utvikling, omsorg og lignende (Sjøberg, 2009). Guttene foretrakk tekniske temaer innenfor kjemi og fysikk. Undersøkelsen ble gjennomført i flere land og en trend i resultatene var at jo mer likestilt landet var, desto sterkere var denne tendensen.

Støle-Nilsen (2022) skriver om internasjonal forskning gjort på gutters holdninger til seksualitetsundervisning. Hun skriver at gutter synes det er viktig å snakke om de positive sidene ved sex for at temaet skal oppleves interessant. Majoriteten er også i stor grad opptatt av å få informasjon om jenter, spesielt hva (heterofile) jenter forventer av gutter i seksuelle relasjoner. Dette brukes som argument for å ikke ha kjønnsdelt undervisning (Støle-Nilsen, 2022).

2.5 Forventninger til undervisningen

2.5.1 Hvem bør ha undervisningen?

Støle-Nilsen (2022) argumenterer for at seksualitetsundervisning ikke bør være noe som er forbeholdt eksterne undervisere som helsesykepleiere og medisinstudenter.

Seksualitetsundervisningen skal være *helhetlig*, som nevnt tidligere. Det betyr at undervisningen skal foregå over lengre tid, og elevene må vite at dette er et tema de kan snakke om med læreren sin etter endt undervisning. For en lærer som kjenner klassen sin er det også lettere å tilrettelegge for den enkelte klassen og elevene, slik at utbyttet av undervisningen kan økes. Støle-Nilsen (2022) poengterer videre faren ved å gjøre seksualitet til et større tabu enn det allerede er ved å få inn eksterne til å gjennomføre undervisningen. Man kan jo spørre seg hvilke signaler dette sender. Er det slik at lærere kan undervise om alle andre tematikker enn akkurat denne? Hvis elever ønsker å ta opp noe med seksualitet senere, kan det oppleves unaturlig å spørre læreren sin dersom de kun har opplevd at eksterne undervisere har hatt undervisningen. Støle-Nilsen (2022) anbefaler at læreren skal være i klassen ved eksternt undervisning. Det er lærerikt for læreren og elevene får ikke inntrykk av at det er en sensitiv tematikk på samme måte (Støle-Nilsen, 2022). Selv om det argumenteres for at undervisningen bør gjennomføres av både skolens egne lærere og eksterne undervisere, er det likevel interessant å se på nasjonal og internasjonal forskning om hvilke tanker elever har om hvem som gjennomfører undervisningen.

Sex og samfunn (2022) spurte elevene om hvem de ønsket at skulle holde seksualitetsundervisningen. Her svarte 74 % helsesykepleier, 67 % eksterne, 35 % kontaktlærer og 23 % andre lærere på skolen (Sex og samfunn, 2022). Selv om mange ønsket at eksterne og helsesykepleiere skulle ha undervisningen, syntes nesten 7 av 10 elever at læreren deres hadde noen eller høy grad av kompetanse til å undervise. 76 % opplevde at læreren var relativt komfortabel med å undervise om seksualitet (Sex og samfunn, 2022).

Røthing og Svendsen (2009) skriver at resultatene fra en annen undersøkelse om seksualitetsundervisning på ungdomstrinnet viser at over halvparten av elevene mente de fikk nyttig informasjon om seksualitet av helsesykepleier. Omtrent én av fire sa de fikk det samme av lærer. I en annen undersøkelse blant jenter på ungdomstrinnet fant Møllhausen (2005) at over halvparten av jentene ønsket at helsesykepleier skulle ha undervisning, siden det kunne oppleves ubehagelig at en lærer de hadde kjennskap til underviste om intime og personlige tema. Andre beskrev det motsatte, at relasjonen til læreren gjorde at undervisningen ble bedre

(Møllhausen, 2005). At gode relasjoner i undervisning er viktig, bekreftes også av Drugli (2012). Hun skriver at gode relasjoner mellom lærer og elev fremmer muntlig aktivitet, og at terskelen for å delta i undervisningen senkes. En lærer som kjenner elevene godt kan også klare å skape et trygt miljø i klasserommet, som kan være viktig når undervisningen omhandler sensitive tema (Eriksen et al., 2022).

2.5.2 Egenskaper hos underviser

I 2002 så forskerne Forrest, Strange og Oakley på hvordan 13 og 14 år gamle elever i England vurderte seksualitetsundervisning gjennomført av eldre medelever versus lærere (Forrest et al., 2002). Med eldre elever var det snakk om 16 og 17 år gamle medelever som hadde fått opplæring av helsepersonell i hvordan undervisningen skulle gjennomføres. Forskerne antok at elevene syntes elevstyrt undervisning opplevdes mer relevant og spennende enn lærerstyrt undervisning. Datamaterialet bak artikkelen er 52 gruppeintervjuer og omtrent 8000 elevbesvarelser på en spørreundersøkelse. Det har skjedd store endringer i samfunnet siden 2002, og det kan tenkes at elevene hadde svart annerledes dersom undersøkelsen hadde blitt gjennomført i dag. Det er likevel interessant å se på hva elevene vektla som viktige egenskaper hos underviserne.

Under innhold og læringsutbytte svarte elevene som hadde fått undervisning av lærere at innholdet i undervisningen ofte hadde blitt gjennomgått før (Forrest et al., 2002). De svarte også at mye av informasjonen kom for sent, ettersom elevene allerede hadde satt seg inn i dette på egenhånd. I den elevstyrte undervisningen var elevene i større grad fornøyd med tidspunktet for introduksjon av de ulike temaene, og majoriteten følte at de satt igjen med ny kunnskap etter endt undervisning (Forrest et al., 2002).

Resultatene viste også at det var stor forskjell mellom undervisningsstilen hos lærerne og elevene som underviste. Elevene rapporterte at det var kjedelig og lite lærerikt med lærerstyrt undervisning fordi de selv da ble svært passive (Forrest et al., 2002). I den elevstyrte undervisningen derimot, fikk elevene ta større del i undervisningen, og det var i større grad bruk av aktive undervisningsmetoder. I klasser der læreren også hadde brukt lignende aktiviteter, var elevene positive til undervisningsstilen (Forrest et al., 2002). Nilsen (2014) skriver også at elevene i hennes masteroppgave etterspurte flere aktiviteter i seksualitetsundervisningen, og de ønsket å ha prosjekter, gruppearbeid og diskusjoner. Det er viktig at elever diskuterer ulike temaer og dilemmaer i seksualitetsundervisningen, ettersom det er mange problemstillinger som ikke har fasitsvar (Støle-Nilsen, 2022).

En annen forskjell på elev- og lærerstyrt undervisning var elevenes opplevelse av moralisering (Forrest et al., 2002). Lærere hadde i større grad et negativt syn på seksuell aktivitet før ekteskap/fast forhold, og fokuserte i stor grad på de negative aspektene rundt det å ha sex, blant annet seksuelt overførbare infeksjoner og uplanlagt graviditet. Elevene var like kritiske dersom den elevstyrte undervisningen opplevdes moraliserende, men dette skjedde ikke i like stor grad (Forrest et al., 2002). Nilsen (2014) trekker også frem at elevene ønsker at lærerens innstilling til sex skal være positiv. Støle-Nilsen (2022) skriver at seksualitet skal handle om nytelse og gode opplevelser, og at underviserne har et viktig ansvar der de må vise en positiv holdning til temaet.

Elevene var spesielt samstemte om et knippe egenskaper; en god underviser i seksualitetsundervisning hadde høy kompetanse, høy selvtillit, viste omsorg og var dyktig til å jobbe med unge mennesker (Forrest et al., 2002). Det var bare et fåtall elever som hadde opplevd en lærer som fylte alle disse kriteriene. Elevene var i mindre grad kritiske til elev-underviserne og mente at de hadde høy kompetanse og selvtillit. Elevene sa at undervisningen deres inneholdt mer av egne erfaringer og dermed stolte de mer på disse underviserne (Forrest et al., 2002). Støle-Nilsen (2022) understreker at undervisningsansvarlig *ikke* skal fortelle elevene om egne erfaringer rundt seksualitet, fordi elevene har et behov for objektiv informasjon fra skolen. I tillegg blir skillet mellom privatperson og profesjonell visket ut (Støle-Nilsen, 2022).

Undersøkelsen viste at de fleste elevene fikk mulighet til å stille spørsmål i seksualitetsundervisningen, men at det var store forskjeller på hvem som faktisk stilte spørsmål (Forrest et al., 2002). Resultatene viste at det ble stilt langt færre spørsmål i lærerstyrt undervisning. Elevene fortalte at en av årsakene til dette var at lærerens undervisning var så kontrollert at det var svært lite bakgrunnsstøy i klasserommet. Dette førte til at dersom en elev stilte et spørsmål, fikk resten av elevgruppen med seg hva det ble spurt om. I den elev-styrte undervisningen derimot, var klasseledelsen litt svakere og dermed var det en del støy i undervisningen. Elevene meldte også om at det ble brukt ulike teknikker i elevundervisningen for å kunne diskutere sensitive temaer uten at det følte personlig. Sammen førte disse faktorene til at elevene opplevde det som tryggere å stille de spørsmålene de hadde (Forrest et al., 2002). Støle-Nilsen (2022) skriver også om viktigheten av å tilrettelegge slik at elevene tør å stille spørsmål. Hun argumenterer for at elevene bør ha mulighet til å stille anonyme spørsmål, men at læreren bør legge en plan for hvordan disse skal besvares. En del elever er kanskje redd for at andre skal forstå hvem det er som har stilt

spørsmålet. Noen spørsmål klarer kanskje ikke læreren å besvare på stående fot. Derfor kan man for eksempel forberede svar til en senere time (Støle-Nilsen, 2022).

En ting som var gjennomgående i studien var at elevene syntes det var viktig å ha det gøy i undervisningen (Forrest et al., 2002). Å ha det gøy var assosiert med mindre flauhet og det senket terskelen for deltakelse. Elevene mente at en viktig egenskap hos underviser var humor, og det ble understreket at elevene følte mange lærere manglet både dette og trygghet i rollen (Forrest et al., 2002). Allen (2014) skriver at det finnes lite forskning på effekten av bruk av humor i seksualitetsundervisning. Likevel kan det fungere som et nyttig pedagogisk virkemiddel, så lenge det ikke brukes til å konsolidere heteronormativitet eller til å opprettholde et usunt makthierarki i klasserommet (Allen, 2014). Det kan også gi elevene en følelse av at underviseren er trygg i undervisningssituasjonen (Støle-Nilsen, 2022).

2.5.3 Kjønnsdelt undervisning

I Norge har omtrent 5 av 10 elever opplevd at deler eller all seksualitetsundervisningen har vært kjønnsdelt (Hind, 2017). Strange et al. (2003) undersøkte hvilke preferanser britiske elever hadde om denne delingen. Jentene og guttenes meninger var delt, der 34 % av jentene og 17 % av guttene ønsket kjønnsdelt seksualitetsundervisning. 41 % av jentene ønsket blandet undervisning, og 65 % av guttene. Jentene forklarte dette med at de opplevde noen av guttene som umodne og at det gjerne kom unødvendige og til dels sexistiske kommentarer underveis i undervisningen. Støle-Nilsen (2022) skriver at dersom gutter opptrer umodent i klasserommet under seksualitetsundervisning, kan dette være et tegn på at de opplever undervisningen som ukomfortabel. Et eksempel på dette er hvis en gutt er usikker på hvordan han skal tre på et kondom foran flere i klassen. I tilfeller der slike situasjoner oppstår bør læreren i større grad trygge elevene på at det ikke er farlig eller flaut å gjøre feil (Støle-Nilsen, 2022).

De guttene som ønsket kjønnsdelt undervisning begrunnet dette med at mange av temaene de gjennomgikk føltes irrelevant (Strange et al., 2003). Andre sa at de følte jentene hadde lært om ting som førte til at guttene følte seg utenfor, når klassen ble samlet etter kjønnsdelte undervisningsøkter. Elevene trakk også frem fordeler ved å ha blandet undervisning, fordi de fikk mulighet til å lære mer av og om hverandre (Strange et al., 2003). Det var også forskjell i hva de yngre og eldre elevene mente om kjønnsdeling. De eldre opplevde at guttene og jentene var jevnere i modenhetsnivå, og derfor var de mer positive til samlet undervisning (Strange et al., 2003).

Toreid (2015) erfarte i en kvalitativ undersøkelse blant ungdomsskoleelever at det var mer elevaktivitet der seksualitetsundervisningen var kjønnsdelt. Sykepleierne som ble intervjuet i forbindelse med prosjektet fortalte at de hadde flest positive erfaringer med kjønnsdelt undervisning (Toreid, 2015). Denne undersøkelsen viste også at det var jentene som i størst grad ønsket deling.

Fjeldvær (2019) skriver om fallgruvene ved å dele opp undervisningen etter kjønn. For det første er det slik at flere elever er usikre på sin egen kjønnsidentitet, og det kan føles ubehagelig å velge hvilken gruppe man skal være med i. For det andre er det viktig at alle elever lærer om alle temaer, uavhengig av kjønn. For det tredje er det slik at gutter og jenter ofte lurer på det samme, og at det derfor er mer hensiktsmessig at elevene kan stille spørsmål i samlet klasse. Samlet undervisning gir muligheter for gode diskusjoner og samtaler som kanskje ikke ville oppstått i en kjønnsdelt undervisningssituasjon (Fjeldvær, 2019).

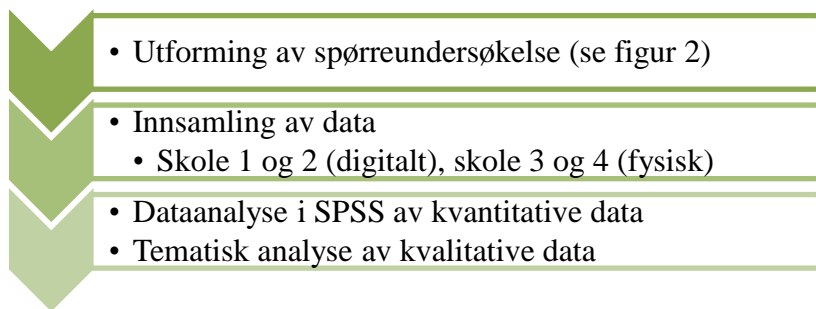
3 Metode

I dette kapitlet vil jeg presentere den metodiske fremgangsmåten jeg har benyttet meg av for å kunne utforske hvilke holdninger, erfaringer og ønsker ungdomsskoleelever har til seksualitetsundervisning. Jeg ønsker å fremstå åpen og transparent rundt de valgene jeg har tatt under arbeidet med prosjektet, slik at det er tydelig for leser hvordan oppgaven har utviklet seg underveis. Metodekapitlet beskriver blant annet forskningsdesignet, utvikling av spørreundersøkelsen, datainnsamling, analyse, forskningsetikk og mine vurderinger av oppgavens kvalitet.

3.1 Forskningsdesign

Forskningsdesign er en overordnet metodisk plan for forskningen som skal gjennomføres (Gleiss & Sæther, 2021). For å svare på problemstillingen og forskerspørsmålene i denne oppgaven har jeg valgt å benytte meg av en kvantitativ metode som bygger på en deduktiv tilnærming. En deduktiv tilnærming innebærer å ta utgangspunkt i teori for å utvikle empiriske kategorier basert på dette (Dalland & Andersson-Bakken, 2021). Deduksjon som metode krever et grundig arbeid med å finne teori som skal danne et utgangspunkt for datainnsamlingen (Dalland & Andersson-Bakken, 2021).

Det har blitt gjort lite kvantitativ forskning på seksualitetsundervisning i skolen (Støle-Nilsen, 2022). Etersom jeg ønsket å få innblikk i meningene til en stor elevgruppe, ble en kvantitativ tilnærming til forskningen et naturlig valg for min oppgave. Figur 1 viser en grafisk fremstilling av mitt forskningsdesign, der første steg handlet om utforming av spørreundersøkelsen. Dette utdypes nærmere i figur 2 under delkapittel 3.1.2. Andre steg er innsamling av data, der elever fra fire forskjellige skoler skulle besvare undersøkelsen. Deretter ble de kvantitative resultatene analysert i statistikkprogrammet SPSS, og de kvalitative ble analysert tematisk. Spørreundersøkelsen jeg utviklet ble sendt ut til ungdomsskoleelever på 8., 9. og 10. trinn ved ulike skoler i Norge. Undersøkelsen var en tverrsnittsundersøkelse, som ifølge Johannessen et al. (2021) gir et øyeblikksbilde av hva et utvalg mener om et tema.

Figur 1. Visuell fremstilling av den metodiske fremgangsmåten.

3.1.1 Kvantitativ metode

Kvantitative metoder er velegnet for å kartlegge og skaffe seg en oversikt over en større gruppe mennesker (Cohen et al., 2018). I mitt tilfelle var denne gruppen ungdomsskoleelever på fire forskjellige skoler. En klar forskjell på kvantitativ og kvalitativ metode er graden av forhåndsstrukturering av datamaterialet (Gleiss & Sæther, 2021). Da jeg sendte ut spørreundersøkelsen, hadde jeg allerede fastlagt kategorier jeg ønsket å undersøke. I en kvalitativ undersøkelse derimot, vil man i større grad lage kategorier på bakgrunn av dataen som har blitt samlet inn (Gleiss & Sæther, 2021). Gjennom å sende ut en spørreundersøkelse fikk jeg blant annet mulighet til å se hvordan svar fordelte seg på kjønn, alder og holdning til faget, samt eventuelle sammenhenger. Ulike analyseteknikker av kvantitativ data ga meg som forsker gode muligheter til dette (Gleiss & Sæther, 2021; Dalland & Andersson-Bakken, 2021; Johannessen et al., 2021). Valget av teknikker blir presentert og diskutert i kapittel 3.2 og 4. Selv om oppgaven i hovedsak er kvantitativ, ble elevene bedt om å svare på to åpne spørsmål i undersøkelsen. Fritekstsvarene fra disse spørsmålene viste seg å bli verdifulle og ga meg en dypere forståelse av elevenes meninger.

3.1.2 Spørreundersøkelse og utvikling av spørreskjema

Det finnes ulike metoder som kan benyttes i kvantitativ forskning og i denne oppgaven var spørreundersøkelse et naturlig valg av metode for å samle inn datamateriale. Dette er fordi spørreskjemaer er en effektiv måte å samle inn informasjon fra respondentene ved å stille mange spørsmål som besvares på kort tid (Cohen et al., 2018). Jeg fikk også mulighet til å samle inn kvalitativ data fra et stort antall elever ved å stille åpne spørsmål.

3.1.2.1 Teoretisk bakgrunn

For å kunne utvikle spørreundersøkelsen om elevers perspektiv på seksualitetsundervisning var det viktig å ha et teoretisk grunnlag innholdet i undersøkelsen skulle basere seg på.

UNESCO (2018) sin veileder for helhetlig seksualitetsundervisning ble et viktig utgangspunkt. Veilederen er tydelig på viktigheten av helhetlig seksualitetsundervisning og den er forskningsbasert, alderstilpasset, læreplanbasert og tar hensyn til menneskerettigheter. Disse aspektene har ført til at veilederen har vært et viktig bakteppe for å utvikle kategorier om både innhold i undervisningen, holdninger til temaet, egenskaper hos undervisere og så videre. Jeg har blant annet brukt veilederen til å lage spørsmålet som skulle undersøke hvilke temaer elevene har vært innom. Den norske læreplanen nevner ikke eksplisitt hvilke temaer elever skal lære om, og derfor var UNESCOs veileder et viktig supplement. Ettersom det er en begrenset mengde nasjonal forskning om seksualitetsundervisning, ble også rapporten fra Sex og samfunn (2022) et grunnlag for flere av kategoriene og spørsmålene i undersøkelsen. Her fikk jeg inspirasjon til hvordan jeg kunne formulere spørsmål som ga informasjon om respondentenes bakgrunn, samt hvordan jeg kunne formulere påstander om seksualitetsundervisning som elevene skulle vurdere. Jeg var også i kontakt med helsesykepleiere i Tromsø kommune som underviste gjennom skolehelsetjenesten, og denne kommunikasjonen bidro til utvikling av spørsmålene som handlet om egenskaper hos underviser.

3.1.2.2 Utforming

Da jeg planla og lagde undersøkelsen var jeg ikke sikker på om jeg kom til å være til stede under gjennomføringen med elevene. Jeg visste uansett at elevene kom til å svare på den i samlet klasse og at muligheten deres til å stille meg oppklarende spørsmål underveis ikke var optimal. Årsaker som dette gjorde at arbeidet med undersøkelsen i forkant av datainnsamlingen var avgjørende for å få pålitelige resultater.

I en spørreundersøkelse er det viktig å være klar over *hvem* man skal undersøke, altså *enhetene* (Johannessen et al., 2021). Ved å se på problemstillingen er det tydelig at det er ungdomsskoleelever som er gruppen i undersøkelsen. For å ha mulighet til å analysere forskjeller mellom de ulike trinnene, kjønnene og hva de svarer, har jeg valgt å legge inn spørsmål om klassetrinn og kjønn. For at undersøkelsen skulle omfavne alle respondenter har jeg i tillegg til jente og gutt, lagt til en tredje kjønnskategori; *annet*. Svaralternativene til spørsmålene er *variabler*, og de varierer med ulike *verdier*. I min spørreundersøkelse er for eksempel kjønn en variabel, der de ulike verdiene er gutt, jente og annet. Dette er en *nominalvariabel*, som kjennetegnes ved at verdiene er gjensidig utelukkende og at de ikke kan rangeres på en logisk måte (Johannessen et al., 2021). Variabler formulert på denne måten kalles også *nominalnivå*. Jeg har stilt flere spørsmål for å kartlegge tidligere

seksualitetsundervisning. Elevene skulle blant annet svare på hvem som har gjennomført undervisningen og hvilke fag de har hatt undervisning i. Disse spørsmålene er også skrevet på nominalnivå.

Undersøkelsen bestod av flere påstander elevene skulle vurdere. Et eksempel var påstanden «Jeg er fornøyd med all seksualitetsundervisning jeg har hatt i min skolegang.» Denne påstanden skulle respondentene vurdere og krysse av i hvilken grad de var enige.

Alternativene de valgte mellom var som følger: uenig, litt uenig, verken enig eller uenig, litt enig og enig. Disse alternativene, altså verdiene, er skrevet på *ordinalnivå*. En slik skala av alternativer kalles ofte en *Likert-skala* (Cohen et al., 2018). Det kjennetegnes ved at de er gjensidig utelukkende og kan rangeres på en logisk måte (Johannessen et al., 2021). Verdiene uttrykker med andre ord en grad av enighet i påstanden. I min spørreundersøkelse består Likert-skalaen av fem nivåer. Den midterste verdien «verken enig eller uenig» er nøytral. Jeg valgte å inkludere dette alternativet da det kan være respondenter som ikke har en klar formening om påstandene de får presentert. Dersom en respondent verken er enig eller uenig i at hen er fornøyd med all seksualitetsundervisning, skal vedkommende ha mulighet til å mene dette. På en annen side kan det være at flere respondenter ser på dette alternativet som en enkel måte å svare raskt på spørreskjemaet (Gleiss & Sæther, 2021). Jeg så likevel viktigheten av å inkludere dette nøytrale alternativet, ettersom denne verdien faktisk har betydning for videre analyse av resultatene.

I arbeidet med å utforme et spørreskjema er operasjonalisering av begreper viktig (Gleiss & Sæther, 2021). I mitt tilfelle måtte jeg analysere problemstillingen og forskerspørsmålene mine nøye for å finne ut hvilke begreper som skulle operasjonaliseres. Gleiss og Sæther (2021) skriver at operasjonalisering handler om å gå fra teoretiske begreper til en rekke med konkrete spørsmål med tilhørende svaralternativer. *Egenskaper hos underviseren i seksualitetsundervisning* var noe jeg ønsket å utforske i spørreundersøkelsen, og derfor måtte jeg dele opp og konkretisere dette gjennom flere spørsmål. For å undersøke egenskaper nærmere, formulerte jeg ulike påstander om underviseren. Disse påstandene var blant annet basert på gjennomgang av litteratur og samtaler med helsesykepleiere som drev med seksualitetsundervisning. Eksempler på påstander var «Underviser bør kjenne elevene», «Underviser bør ikke virke flau» og «Alder hos underviser spiller ingen rolle.» Elevene skulle vurdere disse påstandene, og velge det svaralternativet som passet best.

Som nevnt tidligere er det viktig at alle føler seg inkludert i undersøkelsen, og derfor bør det alltid finnes et svaralternativ som passer for enhver respondent (Gleiss & Sæther, 2021). I utformingen av spørreundersøkelsen formulerte jeg spørsmålet «Hvem har gjennomført seksualitetsundervisningen?» Svaralternativene var opprinnelig en oppramsing av ulike personer som kunne ha denne rollen: kontaktlærer, annen lærer, helsesykepleier og MSO. Etter første omgang med evaluering fikk jeg tilbakemelding om at det var nyttig å ha med alternativene «annen» og «husker ikke», og jeg valgte derfor å inkludere disse.

3.1.2.3 Konstrukt

En anerkjent metode for å operasjonalisere og utforske sammensatte begreper er å lage et *konstrukt*, også kalt en *samlevariabel* (Gleiss & Sæther, 2021). I denne oppgaven er holdninger et eksempel på et sammensatt begrep jeg har utforsket gjennom å lage et konstrukt. I forkant av utformingen av dette konstruktet hentet jeg inspirasjon fra et spørreskjema som ble brukt i en annen studie i naturfagdidaktikk, der forskerne undersøkte elevers interesse i naturfag (Ødegaard et al., 2021). For å lage dette konstruktet utformet jeg ni forskjellige påstander om seksualitetsundervisning, som til sammen kunne gi en indikasjon på hvor viktig og interessant elevene synes dette temaet var. Eksempler på påstander var «Jeg liker seksualitetsundervisning» og «Jeg kunne ønske vi hadde mer seksualitetsundervisning». Det er også vanlig å ha påstander som peker i motsatt retning. Jeg inkluderte derfor påstander som: «Seksualitetsundervisning er kjedelig». I delkapittel 3.2 om analyse vil jeg forklare hvordan jeg behandlet og tolket informasjonen fra konstruktet.

3.1.2.4 Lukkede og åpne spørsmål

Skjemaet bestod hovedsakelig av lukkede spørsmål, der det var et gitt antall svaralternativer å velge mellom. Det var tidkrevende å utforme disse, men svarene fra respondentene ville gi meg numeriske data som jeg kunne analysere og bruke til å besvare forskerspørsmålene. Dersom respondentene opplevde at et spørsmål var uklart, kunne svaralternativene hjelpe dem med å forstå meningen bak spørsmålet.

I tillegg til å ha lukkede spørsmål i undersøkelsen, valgte jeg å inkludere to åpne spørsmål. Det var flere årsaker til dette. Et åpent spørsmål gir respondenten mulighet til å svare i fritekst. I tillegg får forskeren mulighet til å fange opp informasjon hen ikke hadde tenkt på i utformingen av spørreskjemaet (Gleiss & Sæther, 2021). En annen grunn til at jeg la til åpne spørsmål, var for å utdype temaer jeg allerede hadde spurt om. Mitt første åpne spørsmål lød som følger: «Hvilke temaer synes du det er viktigst å lære om i seksualitetsundervisning?»

Svarene på dette spørsmålet kunne gi meg informasjon om de temaene elevene selv opplevde som mest relevante. Mitt andre spørsmål var: «Fortell om din beste time med seksualitetsundervisning. Hvorfor var denne timen bra?» Sammen ga disse spørsmålene elevene mulighet til å utdype sine meninger om to forskjellige temaer. Siden åpne spørsmål krever tekstsvar, måtte disse analyseres kvalitativt. Jeg valgte å gjøre en tematisk analyse av svarene, noe jeg ønsker å utdype i delkapittel 3.2. Svarene har også blitt brukt til å underbygge og forklare kvantitative funn.

3.1.2.5 Revidering av undersøkelsen

Et godt forarbeid innebærer evaluering og revidering av spørreundersøkelsen i flere omganger. Jeg tok utgangspunkt i Belt (2017) og Bergtun (2021) sine fremgangsmåter for utarbeiding av spørreskjemaer. Figur 2 viser hvordan jeg har utviklet mitt spørreskjema gjennom flere steg. Første steg handlet i stor grad om å undersøke litteratur om seksualitetsundervisning, der jeg måtte finne ut hvilke kunnskapshull jeg skulle utforske og lage spørsmål om. Litteraturgjennomgangen ga meg mange idéer til temaer, kategorier og spørsmål som jeg tok med videre til mitt førsteutkast. Dette ble gjennomgått og revidert i flere runder, som vist i figuren. Tilslutt satt jeg igjen med den ferdige spørreundersøkelsen, som jeg kunne sende ut til ungdomsskoleelever (se vedlegg 2).

Figur 2. Utvikling og revidering av spørreundersøkelse.

3.1.3 Utvalg

Utvalget i prosjektet mitt var de respondentene som svarte på spørreundersøkelsen. I kvantitativ forskning ønsker man gjerne å kunne trekke slutninger som kan gjelde for en større populasjon, i dette tilfellet; norske ungdomsskoleelever. Dette krever at respondentenes sammensetning av egenskaper tilsvare sammensetningen i populasjonen (Johannessen et al., 2021). Dersom jeg skulle fått til dette i mitt prosjekt, skulle jeg ideelt sett ha gjort et *sannsynlighetsutvalg*. Dette betyr at jeg måtte ha trukket ut tilfeldige elever fra en større elevgruppe som skulle svare på undersøkelsen. Jeg merket raskt at det var utfordrende å få tak i skoler som kunne stille med respondenter. Jeg tok kontakt med rektorer fra flere store skoler i håp om å få tak i mange klasser, men grunnet en langvarig lærerstreik høsten 2022 var det flere skoler som så seg nødt til å takke nei til forespørselen. Derfor gjorde jeg et *bekvemmelighetsutvalg*, der jeg selv tok kontakt med skoler hvor jeg hadde kjennskap til rektoren. På denne måten fikk jeg tak i flere klasser fra fire ulike skoler som hadde mulighet til å delta. Ved et *bekvemmelighetsutvalg*, er det viktig å være klar over at resultatene ikke kan generaliseres på samme måte som ved et *sannsynlighetsutvalg* (Johannessen et al., 2021).

Det var totalt 242 elever som besvarte spørreundersøkelsen min. Disse elevene var fordelt på 13 klasser fra fire ulike skoler. For å skille mellom skolene fikk de hvert sitt tall. Skole 1 var en distriktsskole i Troms der ungdomstrinnet var delt i 8., 9. og 10. trinn. Skole 2 var en fådelt distriktsskole i Troms, der hele ungdomstrinnet var samlet. Skole 3 var en ungdomsskole på et større tettsted i Vestfold, og skole 4 var en ungdomsskole i Tromsø. De sistnevnte var begge av omtrent samme størrelse med i overkant av 400 elever. Ved å gjennomføre undersøkelsen på skoler av ulik størrelse og geografisk plassering, fikk jeg en større variasjon av respondenter. I delkapittel 4.1 vil jeg presentere hvordan utvalget så ut med hensyn til skole, klassetrinn og kjønn.

3.1.4 Datainnsamling

Datainnsamlingen ble gjennomført på to forskjellige måter, grunnet avstand til skolene. På skole 3 og 4 var jeg fysisk til stede i alle klassene, der jeg fortalte elevene om prosjektet og undersøkelsen de skulle svare på. På skole 1 og 2 avtalte jeg med lærerne at elevene skulle se en video jeg hadde spilt inn på forhånd der jeg ga den samme informasjonen. Elevene fikk tildelt en lenke til undersøkelsen av læreren, og brukte så lang tid de trengte for å besvare

undersøkelsen. I delkapittel 3.4.2 om reliabilitet skriver jeg mer om hvordan innsamlingsmåten kan påvirke dataen.

3.2 Analyse

Etter å ha gjennomført undersøkelsen med alle de planlagte klassene, overførte jeg data fra Nettskjema over til Excel. Deretter ga jeg alle respondentene hvert sitt tall mellom 1-242, slik at de fikk en identitet. Elevene ble også merket med tallene 1-4, som symboliserte hvilken skole de tilhørte. Videre overførte jeg dataen fra alle respondentene over i statistikkprogrammet *IBM SPSS Statistics versjon 28*. En viktig forutsetning for å kunne analysere besvarelsene var at all informasjonen var numerisk. Derfor ble svaralternativer som i utgangspunktet var tekst omgjort til tall. Et eksempel på dette var at alternativene «uenig, litt uenig, verken enig eller uenig, litt enig og enig» fikk verdiene «1, 2, 3, 4 og 5».

3.2.1.1 Deskriptiv statistikk

Det første steget i analysen av dataen handlet om å beskrive utvalget fra undersøkelsen. Her benyttet jeg meg av programmets verktøy for deskriptiv statistikk for å se på bakgrunnsvariablene som kjønn, klassetrinn, mengde undervisning og så videre. Jeg brukte også deskriptiv statistikk for å se på de enkelte variablene, slik at jeg hadde en oversikt over hvordan elevbesvarelsene fordelte seg. Jeg har i hovedsak gjennomført univariat analyse for å se hvordan respondentene fordeler seg på én egenskap (Johannessen et al., 2021). Resultatene har jeg fremstilt i ulike diagrammer, avhengig av hva det ble spurt om.

3.2.1.2 Holdninger

Det første forskerspørsmålet i denne oppgaven er «Hvilke holdninger har ungdomsskoleelever til seksualitetsundervisning?» For å undersøke dette tok jeg utgangspunkt i ni påstander om elevenes interesse for seksualitetsundervisning:

1. *Jeg liker seksualitetsundervisning*
2. *Jeg synes vi har nok seksualitetsundervisning*
3. *Jeg kunne ønske vi ikke hadde seksualitetsundervisning*
4. *Seksualitetsundervisning er kjedelig*
5. *Jeg lærer mye interessant i seksualitetsundervisning*
6. *Jeg ønsker å lære mer om ulike temaer i seksualitetsundervisning*

7. *Jeg gleder meg til å ha seksualitetsundervisning*
8. *Seksualitetsundervisning er et av de temaene jeg liker best*
9. *Jeg kunne ønske vi hadde mer seksualitetsundervisning*

Disse spørsmålene var vinklet på to ulike måter. Spørsmål 1, 5, 6, 7, 8 og 9 var vinklet positivt, mens spørsmål 2, 3 og 4 var vinklet negativt. For å kunne gjøre om alle spørsmålene til et konstrukt måtte jeg først snu svarverdiene til de negativt vinklede spørsmålene, slik at de ble positivt vinklet. I utformingen av et konstrukt er antall spørsmål eller påstander noe som kan påvirke hvor robust konstruktet blir (El-Den et al., 2020). Det er viktig å ha nok påstander slik at man er sikker på at disse dekker det ønsker å undersøke (El-Den et al., 2020). Ettersom jeg hadde ni påstander som undersøkte ulike aspekter ved holdninger vil jeg argumentere for at disse ga nok informasjon om elevenes holdninger, uten at det ble for langtekkelig for elevene å svare på disse.

For å undersøke hvor godt konstruktet målte elevenes holdninger, gjorde jeg en reliabilitetsanalyse i SPSS. Jeg analyserte de ni påstandene sammen, og styrken på sammenhengen mellom påstandene målte jeg i *Cronbachs alpha*. Jeg vil forklare mer om denne analysen i delkapittel 3.4.2 om reliabilitet. Siden jeg ønsket et robust konstrukt jeg kunne bruke videre i analysen, gjorde jeg ulike tester på påstand nummer 2, som skilte seg noe ut fra de andre påstandene. Denne kunne tolkes både positivt og negativt, men da jeg snudde verdiene til denne påstanden økte Cronbachs alfa fra 0,83 til 0,91. Siden verdien økte, pekte dette mot at elevene i størst grad tolket spørsmålet negativt, og jeg beholdt derfor de snudde verdiene.

Jeg gjennomførte en grundigere deskriptiv analyse for å undersøke eventuelle sammenhenger mellom variabler, for eksempel kjønn og holdninger. Dette gjorde jeg ved å studere hvordan guttene og jentenes besvarelser fordelte seg i *kvartiler*. I motsetning til å bare se på gjennomsnitt eller median, får man mer informasjon om formen til fordelingen ved å se på kvartiler (Johannessen et al., 2021). Nedre kvartil skiller de 25 % av observasjonene som har lavest verdi, fra de 75 % som har høyest verdi (Johannessen et al., 2021). Øvre kvartil viser det motsatte. De midterste 50 % av verdiene viser midtre kvartil (Johannessen et al., 2021).

Jeg ønsket også å måle hvilken eventuell effekt kjønn hadde på elevenes holdninger. Ved å analysere guttene og jentenes holdninger og regne ut «Cohens d» i SPSS, fikk jeg verdien -0,155. Ifølge Cohen et al. (2018) vil en verdi på 0,2 bety liten effekt, 0,4 mellomstor effekt

og 0,8 stor effekt. Med en verdi på -0.155, tydet dette på at effekten var liten, men også svakt negativ. Jeg gjennomførte også korrelasjonsanalyser, blant annet for å vurdere sammenhengen mellom hvor fornøyd elevene var med tidligere seksualitetsundervisning og holdninger. Korrelasjon kan måles i «Pearsons r», der verdien 0,1 tyder på en svak sammenheng, 0,3 middels sterk sammenheng og 0,5 tyder på sterk sammenheng (Cohen et al., 2018).

3.2.1.3 Analyse av åpne spørsmål

Fritekstsvarene fra de åpne spørsmålene i undersøkelsen inneholdt mye informasjon om elevenes meninger om seksualitetsundervisning og måtte analyseres kvalitativt. Disse kvalitative resultatene viste seg å være verdifulle og har blitt brukt til å forklare og underbygge kvantitative data i resultatkapittelet. For å analysere svarene gjennomførte jeg en enkel tematisk analyse, der jeg kodet elevenes svar. Koding handler om å dele opp svarene i større kategorier og gir en mer systematisk oversikt over dataen (Gleiss & Sæther, 2021). Kodingen jeg gjennomførte kalles ifølge Gleiss og Sæther (2021) tematisk koding, der svarene ble plassert under passende tema. I figur 10 i analysekapittelet har jeg presentert resultatene fra det åpne spørsmålet «Hvilke temaer synes du er viktigst i seksualitetsundervisning» i en ordsky. Flere av elevene argumenterte godt for deres ønsker om temaer, og svarene deres har blitt brukt til å forklare figuren.

3.3 Forskningsetikk

I arbeidet med masteroppgaven har jeg måttet gjøre flere etiske vurderinger underveis. De etiske vurderingene jeg har gjort er med utgangspunkt i Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH) sine retningslinjer (2021).

NESH (2021) skriver blant annet om tre viktige prinsipper i forskning. Det første handler om deltakernes samtykke. I min undersøkelse satte jeg meg godt inn i dette, siden jeg skulle ha svar fra respondenter som var under 15 år. Når respondentene er så unge skal foresatte være de som samtykker i at barnet deres skal delta (NSD, u. å.). Med bakgrunn i dette måtte jeg lage et informasjonsskriv til de foresatte (se vedlegg 1). Skrivet skulle inneholde tilstrekkelig informasjon om prosjektet, uten at det virket overveldende. Derfor måtte jeg vurdere hvor mye informasjon jeg skulle ha med. I dette skrivet fikk de foresatte også beskjed om å si ifra til kontaktlærer dersom de ikke ønsket at barnet deres skulle delta i forskningen. Selv om de foresatte samtykket til at barnet deres kunne delta, hadde barna også full rett til å reservere seg. Derfor utformet jeg første spørsmål i spørreundersøkelsen som følger: «Ønsker du å svare på denne spørreundersøkelsen?» Elevene fikk mulighet til å svare ja eller nei. Dersom

de svarte ja, ble de sendt videre til resten av undersøkelsen. Dersom de svarte nei, ble undersøkelsen automatisk avsluttet. Dette informerte jeg elevene muntlig om på forhånd. Elevene fikk også informasjon om at de kunne avslutte undersøkelsen når som helst, uten at data ble lagret.

Det andre prinsippet tar for seg konfidensialitet og anonymisering. Konfidensialitet handler om at forskeren ikke deler personlig informasjon som har blitt samlet inn i undersøkelsen. Mitt spørreskjema var helt anonymt, og samlet dermed ikke inn informasjon som dette. Ved å lage skjemaet i UiOs Nettskjema, hadde jeg mulighet til å unngå å hente inn informasjon om respondentene. I undersøkelsen hadde jeg to åpne spørsmål, der respondentene kunne svare med fritekst. For å forsikre meg om at elevene ikke skrev noe som gjorde at de kunne knyttes til skjemaet, understreket jeg dette i de to åpne spørsmålene. Siden spørreskjemaet var helt anonymt, trengte jeg ikke å fylle ut *meldeskjema for behandling av personopplysninger* hos Norsk senter for forskningsdata (NSD, u. å.).

Det tredje prinsippet handler om at respondentene ikke skal ta skade av forskningen. Derfor måtte jeg tenke gjennom eventuelle negative konsekvenser respondentene kunne oppleve etter å ha gjennomført skjemaet. Dersom elevene måtte svare på sensitive spørsmål rundt for eksempel legning eller seksualitet, kunne dette oppleves ubehagelig. Derfor var jeg nøye med å ikke spørre etter sensitiv informasjon.

3.4 Oppgavens kvalitet

3.4.1 Validitet

For at arbeidet med datainnsamling og analyseringen i denne oppgaven skulle være av verdi, måtte resultatene være valide, altså gyldige. Validitet handler i stor grad om hvordan vi kan sikre oss at verktøyene vi bruker til å samle inn data faktisk gir oss resultater som kan svare på problemstillingen (Cohen et al., 2018). I mitt tilfelle betød det at spørreundersøkelsen måtte være av så høy kvalitet at elevenes svar var av verdi. Videre vil jeg utdype tiltak jeg har gjort for å øke undersøkelsens kvalitet.

Begrepsvaliditet handler om hvor god overlapp det er mellom det vi ønsker å måle og det undersøkelsen faktisk måler (Gleiss & Sæther, 2021). For å lykkes med dette har operasjonalisering av forskerspørsmålene vært viktig i utformingen av undersøkelsen min. Under temaet «holdninger til seksualitetsundervisning» har jeg tatt i bruk ferdig utprøvde spørsmål og påstander fra en annen undersøkelse. Dette er med på å styrke begrepsvaliditeten

(Gleiss & Sæther, 2021). Likevel var en stor andel av spørsmålene i min undersøkelse egenkomponerte. De fleste spørsmålene og påstandene jeg utformet var forankret i litteratur om seksualitetsundervisning, og UNESCO (2018) sin veileder for helhetlig seksualitetsundervisning ble en viktig kilde til mange av spørsmålene. Det ligger mye arbeid i å utforme spørsmål, og for å styrke begrepsvaliditeten i min undersøkelse har jeg som vist i figur 2, gjort flere revideringer av spørsmålene. Jeg har brukt innspill og tilbakemeldinger fra veileder og medstudenter til å gjøre disse endringene.

Jeg valgte også å gjennomføre en pilotundersøkelse med en gruppe elever på 9. trinn. 21 elever svarte på undersøkelsen, og ga meg muntlige tilbakemeldinger på blant annet spørsmålsformuleringer og lengde på spørreundersøkelsen. Jeg gikk også raskt gjennom besvarelsene for å få en oversikt over elevenes forståelse av de ulike spørsmålene. Læreren som var til stede under pilottesten kom også med forslag til endringer. Jeg tok med meg tilbakemeldingene og gjorde små justeringer på undersøkelsen. Dalland og Andersson-Bakken (2021) skriver at ved å gjennomføre en pilotundersøkelse minimeres både feil og uklarheter som kan føre til lav kvalitet på resultatene.

Ytre validitet handler i stor grad om hvor generaliserbare og overførbare resultatene er for resten av populasjonen (Cohen et al., 2018). Utvalget, altså respondentene som besvarte undersøkelsen min hadde dermed betydning for den ytre validiteten. På den ene siden kan det være at resultatene fra studien er mest overførbare for niendeklasser fra mellomstore skoler. Dette er fordi omtrent 6 av 10 elever gikk på niende trinn, og over 7 av 10 kom fra en skole med omtrent 400 elever. På den andre siden var det likevel et variert utvalg som svarte på undersøkelsen, siden de 242 respondentene kom fra ulike typer skoler, alderstrinn og geografisk plassering. Etersom svarprosenten blant elevene også var svært høy (98 %), ble et vidt spekter av holdninger, erfaringer og meninger om seksualitetsundervisning inkludert. Denne variasjonen bidro til å øke overførbarheten, altså den ytre validiteten.

3.4.2 Reliabilitet

Reliabilitet handler om hvor pålitelige resultatene er, og det er vanlig å stille seg kritisk til hvordan datamaterialet har blitt påvirket av måten det ble samlet inn på (Gleiss & Sæther, 2021). I starten av mitt prosjekt hadde jeg tenkt å la helsesykepleiere (som underviste gjennom skolehelsetjenesten) gjennomføre spørreundersøkelsen etter endt seksualitetsundervisning. Jeg tenkte at det var en god idé å la elevene svare på undersøkelsen rett etter undervisning, slik at det var lett å hente frem erfaringer og meninger om

seksualitetsundervisning. Etter å ha snakket med lederen for skolehelsetjenesten og veilederen min, ble jeg likevel skeptisk til om dette var en god innsamlingsmåte. Ved å la andre gjennomføre undersøkelsen ville jeg fort miste kontroll over innsamlingssituasjonen. Derfor bestemte jeg meg for å heller ta ansvar for innsamling av data selv.

Selv om jeg ønsket å ha full kontroll på innsamlingen, måtte jeg gi deler av ansvaret til lærerne på skole 1 og 2. Jeg lagde som nevnt tidligere en kort og informativ video der jeg fortalte elevene om undersøkelsen. Elevene på skole 3 og 4 fikk samme informasjon, muntlig. Det dukket opp flere spørsmål jeg kunne besvare i klasserommene jeg besøkte, og det var ro og orden mens elevene svarte på undersøkelsen. I tilbakemeldingene fra lærerne på skole 1 og 2 fikk jeg vite at det hadde vært litt uro og en del snakk mellom elevene underveis.

På bakgrunn av gjennomgangen av alle elevbesvarelsene fra de åpne spørsmålene, så jeg at en betydelig andel av elevene ikke hadde skrevet noe. Det kan være flere årsaker til dette, for eksempel at elevene ønsket å bli fort ferdige med undersøkelsen eller at det opplevdes kjedelig å skrive. Uavhengig av årsak, mistet jeg verdifull informasjon om disse elevenes meninger om de to åpne spørsmålene, som kunne bidratt til å besvare forskerspørsmålene.

En fordel med kvantitativ forskning er muligheten til å vurdere reliabiliteten gjennom å måle *indre konsistens* mellom indikatorer (Cohen et al., 2018; Gleiss & Sæther, 2021). I min undersøkelse har jeg blant annet funnet ut hvor sterk sammenhengen mellom påstandene som handlet om holdninger er. Styrken på sammenhengen kalles Cronbachs Alpha, og oppgis som et tall mellom 0-1 (Cohen et al., 2018). Det er ønskelig å få en alfa-verdi mellom 0,7-0,9 (Cohen et al., 2018). I spørsmålene som handler om holdninger til seksualitetsundervisning ble verdien 0,91, som tydet på en sterk sammenheng mellom spørsmålene. Dette konstruktet valgte jeg å bruke videre i dataanalyse.

Et viktig spørsmål som kan stilles for å vurdere reliabiliteten er om forskningsresultatene kan reproduseres av andre forskere (Cohen et al., 2018). I kvantitativ forskning er gjennomsiktighet og åpenhet rundt hele prosessen viktig. Derfor har jeg forsøkt å være åpen og ærlig i de valgene jeg har tatt gjennom å beskrive og begrunne dem. Ettersom dette har vært et stort prosjekt som jeg har jobbet med over lang tid, har systematisk loggføring av alt arbeid vært viktig for å ha oversikt over prosessen.

4 Resultat

Resultatkapittelet er delt i fire hoveddeler. Den første delen har hensikt å gi en oversikt over hvilke respondenter som har besvart spørreundersøkelsen. Her vil jeg også presentere funn som mengde undervisning, temaer elevene har fått undervisning om og hvem som har gjennomført undervisningen. Den andre delen vil vise resultater knyttet til elevenes holdninger til seksualitetsundervisning som tema. Den tredje delen presenterer resultater som gjelder elevenes erfaringer med tidligere undervisning, samt ønsker for fremtidig undervisning. I den fjerde og siste delen presenteres elevenes vektlegging av egenskaper hos underviser.

Datamaterialet jeg har samlet inn gjennom spørreundersøkelsen er stort, og jeg har måttet velge ut hvilke resultater jeg skulle presentere for å besvare forskerspørsmålene best mulig. Under analysen av resultatene har jeg brukt mye tid på å undersøke sammenhenger og gjennomføre ulike tester i SPSS. Dette er fordi det har vært viktig å bli kjent med datamaterialet og forsøke å finne forklaringer på hvorfor elevene har svart som de gjør. Regresjons- og korrelasjonsanalyser, samt måling av effekt er eksempler på tester som har blitt gjennomført, uten å nødvendigvis gi resultater som gir svar på problemstillingen. En årsak til dette er at dataen jeg har samlet inn ikke er så godt egnet til å gjøre disse testene. På bakgrunn av grundig litteraturgjennomgang har jeg også sett at tilsvarende undersøkelser hovedsakelig presenterer resultater fra deskriptive frekvensanalyser. Ettersom jeg ønsker å bidra med funn fra samme felt, anser jeg det som mest hensiktsmessig å presentere mine resultater på samme vis.

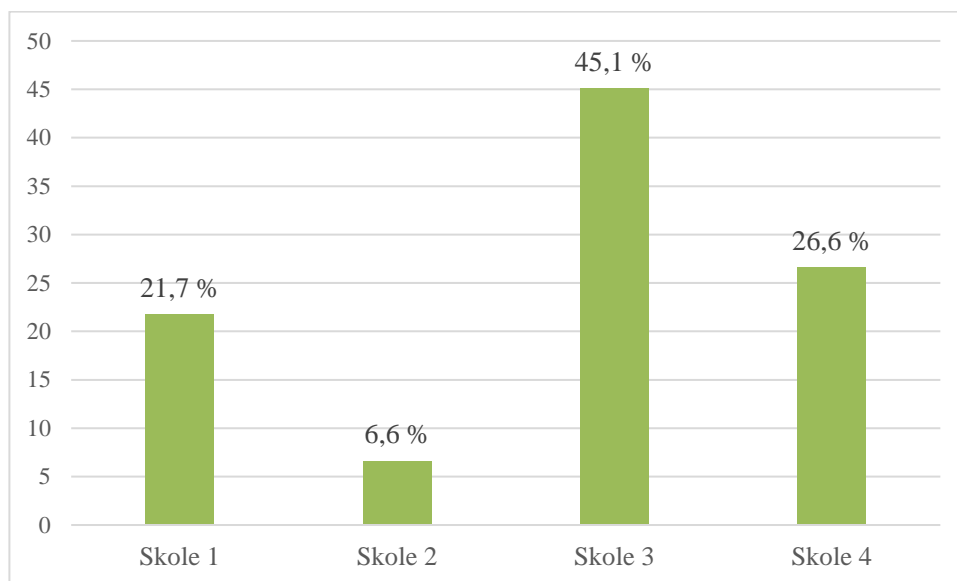
4.1 Presentasjon av respondenter i undersøkelsen

Det var 244 besvarelser som ble sendt inn, men gjennom opptelling av antall elever til stede i klasserommene var det totalt 242 elever til stede. Forklaringen bak dette var at noen elever svarte «nei» til deltakelse på undersøkelsen, for å så gå inn på nytt for å svare «ja». Lærerne rapporterte også at ingen foresatte hadde reservert sitt barn fra deltakelse. Alle elevene som var til stede valgte å delta i undersøkelsen, og 98 % av de som deltok ønsket å svare på alle spørsmålene.

Jeg stilte også spørsmål om kjønn, der 50 % var jenter, 46 % var gutter og 4 % oppga annet kjønn. Det var litt flere jenter (N= 120) enn gutter (N= 110) blant elevene. Ettersom kun 4 % av elevene oppga *annet* (N= 8) som kjønn, har jeg valgt å gjøre videre analyser med kjønn

som uavhengig variabel med kun jenter og gutter. 22 % av elevene som svarte gikk i 8. klasse, 61 % gikk i 9. klasse og 17 % gikk i 10. klasse. Det var med andre ord en betydelig overvekt av elever i 9. trinn, og dette førte til jeg at jeg valgte å ikke gjøre analyser på bakgrunn av klassetrinn.

Figur 3 viser hvordan respondentene fordelte seg utover de ulike skolene. Det var betydelig størrelsesforskjell på skolene, og antall respondenter på skolene var henholdsvis 53 på skole 1, 16 på skole 2, 110 på skole 3 og 65 på skole 4.

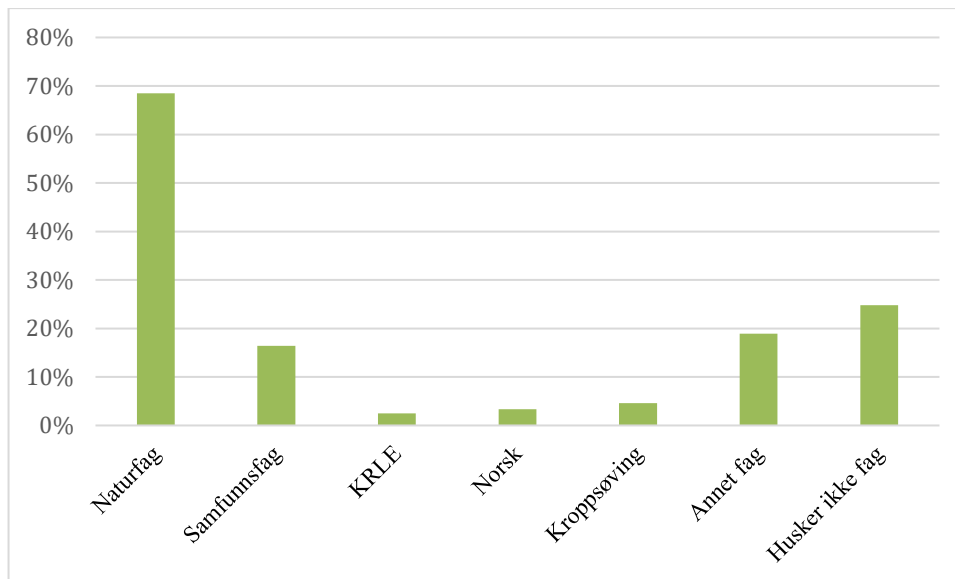
Figur 3. Prosentvis fordeling av respondenter på de fire skolene.

4.2 Elevenes erfaringer

I dette delkapittelet vil jeg presentere resultater om elevenes erfaringer med tidligere undervisning, hvilke temaer de har gjennomgått og hvor tilfreds elevene er med kvaliteten på seksualitetsundervisningen de får.

4.2.1 Tidligere undervisning

For å skaffe meg et bilde av hvordan tidligere undervisning hadde blitt gjennomført på de ulike skolene, spurte jeg om hvilke fag elevene hadde hatt seksualitetsundervisning i, samt hvem som hadde gjennomført undervisningen.

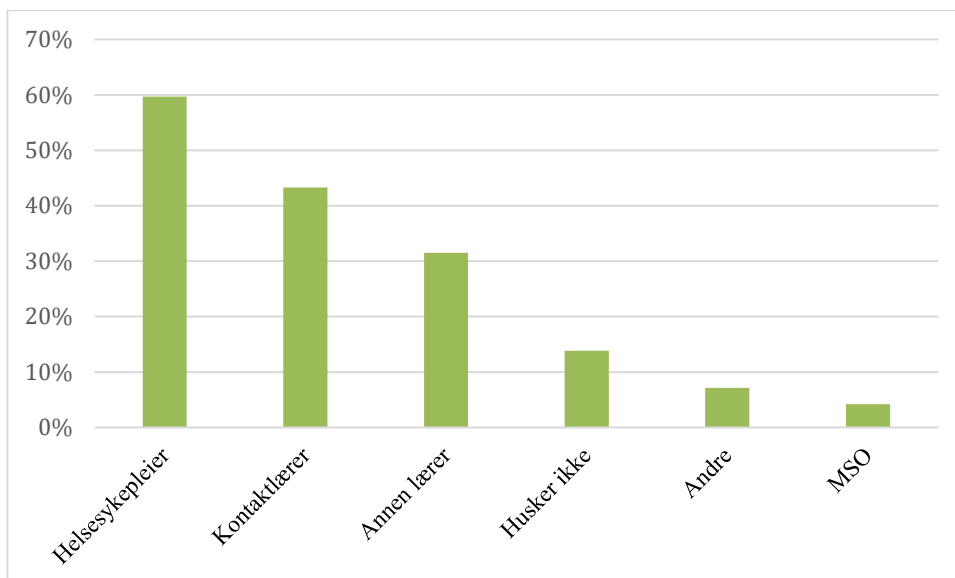

Figur 4. Hvilke fag elevene har hatt seksualitetsundervisning i.

Resultatene i figur 4 viser at nærmere 70 % av elevene har hatt undervisning om seksualitet i naturfag. 16 % har hatt undervisning i samfunnsfag, og kun et fåtall har hatt undervisning i fag som norsk, KRLE og kroppsøving. Nesten 1 av 5 elever har svart at de har fått undervisning i «annet fag» og 25 % husker ikke hvilke(t) fag de har fått undervisning i. Det er tydelig at naturfag er det faget der seksualitet tas opp flest ganger.

Underveis i datainnsamlingen var det også flere elever som kommenterte (muntlig) at det var vanskelig å plassere undervisningen under spesifikke fag. Dette skyldtes nok at elevene hadde hatt egne temadager om seksualitet, der oppleggene gjerne var tverrfaglige (kommentar fra lærer på skole 3, 6. februar 2023). Dette kan tyde på at seksualitetsundervisningen blir gjennomført etter den nye lærerplanen der folkehelse og livsmestring er et tverrfaglig tema i alle fag.

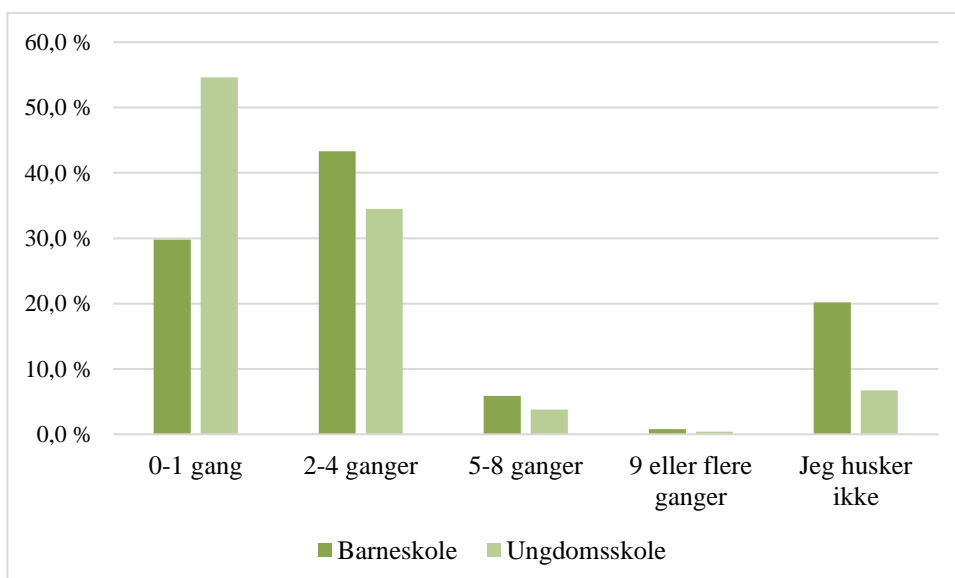
Figur 5 viser fordelingen av hvem som har gjennomført seksualitetsundervisning for elevene. Det er aller flest elever som har hatt undervisning av helsesykepleier, hele 60 %. Det er også vanlig at kontaktlærer har undervisningen (43 %), mens 32 % har hatt undervisning av en annen lærer på skolen. Ved å se tallene fra figur 4 og 5 i sammenheng, er det naturlig å tro at mange elever tenker at undervisningen med helsesykepleier er i naturfag, fordi majoriteten av undervisningen har vært med helsesykepleier, og i naturfag.

Figur 5. Hvem har gjennomført seksualitetsundervisning?

4.2.1.1 Tidligere undervisningsmengde

Jeg ønsket også å se på mengden seksualitetsundervisning elevene hadde fått gjennom barne- og ungdomsskolen. På bakgrunn av samtaler med lærerne i klassene jeg besøkte og de jeg snakket med på e-post, hadde jeg inntrykk av at elevene hadde hatt lite seksualitetsundervisning på ungdomsskolen. Dette gjaldt særlig elevene på 8. trinn.

Figur 6. Mengde seksualitetsundervisning.

Resultatene i figur 6 viser fordelingen av undervisningsmengde på barne- og ungdomsskolen.

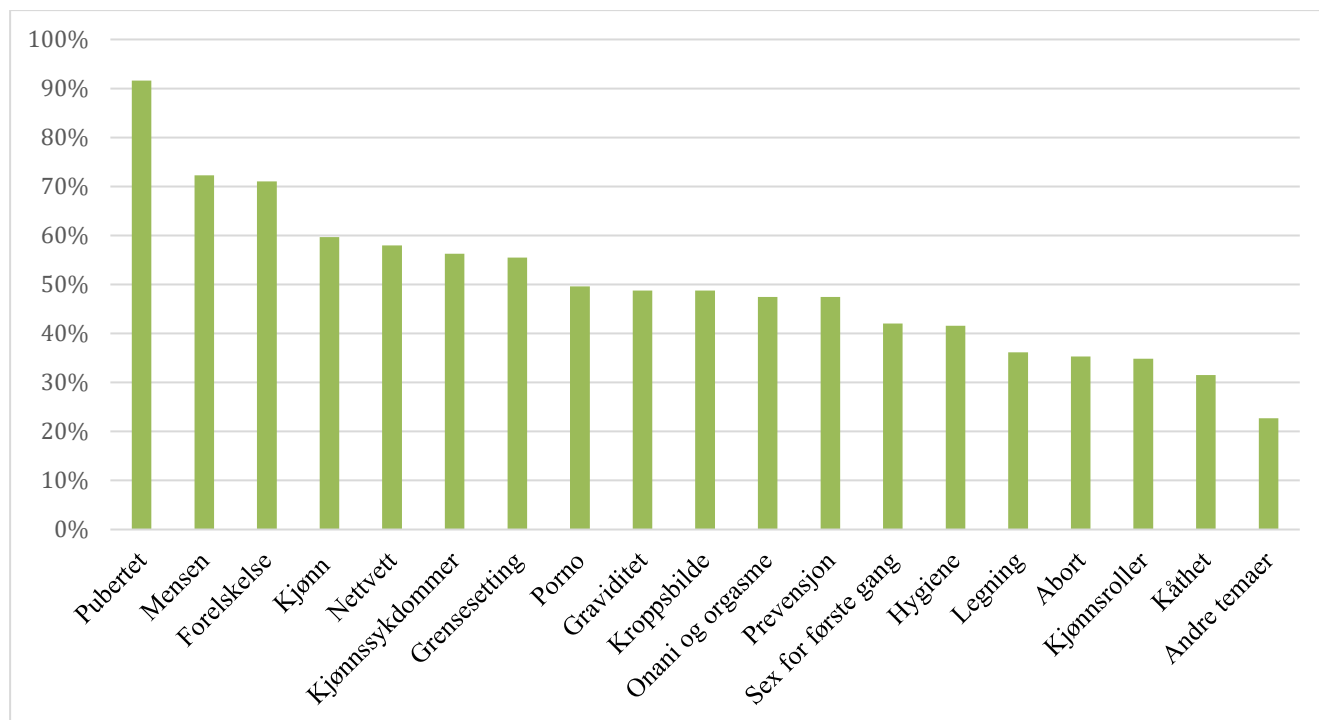
På barneskolen har 3 av 10 elever hatt 0-1 økt om seksualitet, mens mer enn 4 av 10 har hatt mellom 2-4 økter. Kun 6 % har hatt 5 økter eller mer. Det er 20 % av elevene som ikke husker undervisningsmengden fra barneskolen. Etersom en stor andel av elevene gikk i niende og tiende klasse, er det naturlig at mange valgte dette alternativet.

På ungdomsskolen er det en betydelig høyere andel (55 %) som har hatt 0-1 økt med undervisning. 33 % oppgir at de har hatt 2-4 økter, mens 4 % har hatt 5 eller flere. Underveis i innsamlingen var det flere elever som uttrykte at det var vanskelig å huske hvor mye undervisning de hadde hatt, og at de syntes det var vanskelig å skille hva som var seksualitetsundervisning og ikke. En elev uttrykte for eksempel at de hadde lært om kvinners rettigheter og abort i samfunnsfag, men var usikker på om dette var seksualitetsundervisning eller ikke. En elev skriver i et åpent spørsmål: «Vi hadde det på barneskolen, og litt i åttende klasse. Men vi har egentlig aldri hatt noe sånn veldig seksualundervisning.» Dette svaret støtter antakelsen om at noen av elevene ikke vet skillet mellom seksualitetsundervisning og andre temaer.

Generelt har elevene hatt lite undervisning, spesielt på ungdomsskolen. I et åpent spørsmål der elevene fikk beskjed om å beskrive sin beste time med seksualitetsundervisning, er det mange elever som svarer at de ikke har hatt undervisning overhodet. En elev i niende klasse skriver: «Vi har ikke hatt seksualundervisning enda.» En annen niendeklassing skriver: «Vi har bare hatt én time undervisning, men siden jeg var syk da det skjedde, har jeg ikke hatt noe selv.»

4.2.2 Gjennomgåtte temaer

Det er knyttet svært mange temaer til seksualitetsundervisning. Jeg ønsket å se på hvilke temaer elevene hadde vært innom, og ga derfor elevene mulighet til å krysse av for alle de alternativene som passet. Resultatet er fremstilt i figur 7, og viser fordelingen fra temaer flest har vært innom, til færrest.

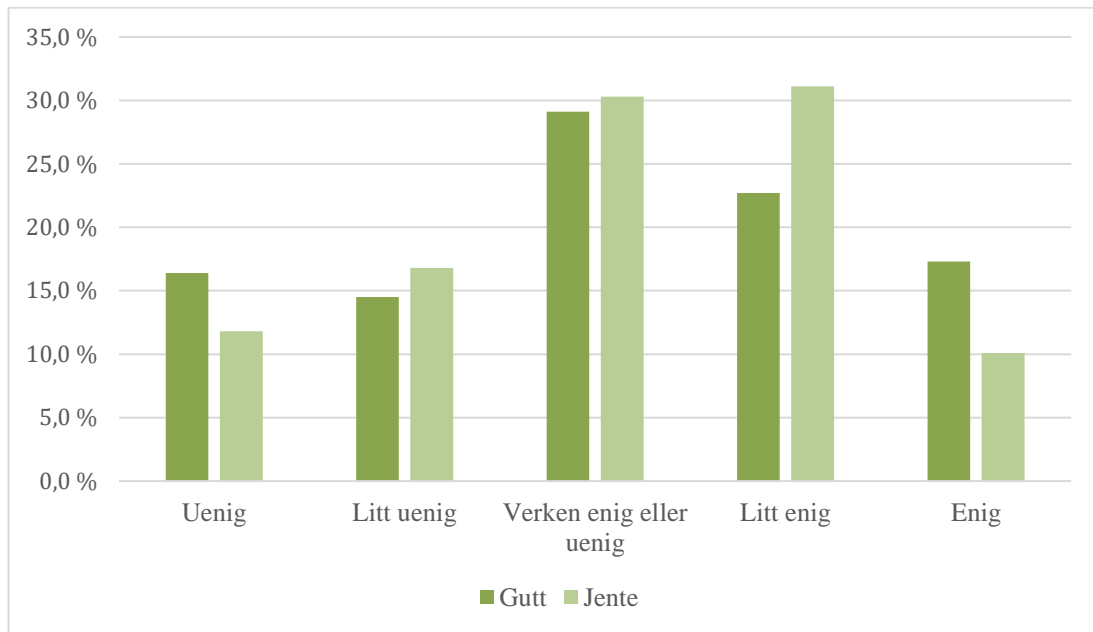
Figur 7. Hvilke temaer elevene har vært innom i seksualitetsundervisningen.

Figur 7 viser at elevene har vært innom mange temaer i seksualitetsundervisningen. Det er ingen temaer der færre enn 30 % har vært innom. Til tross for at seksualitet bare er ett emne innenfor naturfag (som flest har hatt undervisning i) har likevel skolene dekket et stort område. Ved å sammenligne mengde undervisning og antall temaer elevene har fått opplæring i, kan det se ut til at skolene har rukket å snakke om mye på kort tid. Dette kan underbygges med det en elev skriver i et åpent svar: «Kunne ønske vi hadde mer tid sånn at vi kunne lære litt mer om de viktige temaene.» En annen elev argumenterer for at temadager fungerer godt: «Den beste seksualitetsundervisningstimen vi hadde, var dagen med helsesykepleier. Dette er fordi vi hadde god tid sånn at vi lærte mye bedre og mer om hvert tema.»

Ved å studere figur 7 nøyer, er pubertet det temaet flest elever har lært om, hele 92 %. Videre har 7 av 10 lært om mensene og forelskelse, og over halvparten har vært innom temaene kjønn, nettvett, kjønnsykdommer, grensesetting og porno. I delkapittel 4.4.1 vil jeg undersøke sammenhenger mellom hvilke temaer elevene har lært om og hvilke temaer de opplever som de viktigste.

4.2.3 Tilfredshet med tidligere undervisning

For å undersøke hvor tilfreds elevene var med seksualitetsundervisningen de hadde hatt i løpet av skolegangen, skulle de vurdere hvor enige de var i utsagnet «Jeg er fornøyd med all seksualitetsundervisningen jeg har hatt i min skolegang.»

Figur 8. Elevenes svar på påstanden «Jeg er fornøyd med all seksualitetsundervisningen jeg har hatt i min skolegang».

I figur 8 har jeg valgt å skille resultatene hos guttene og jentene. Samlet sett svarer begge kjønn tilnærmet likt på en skala fra 1 til 5; guttenes gjennomsnittlige verdi er 3,10 og jentenes er 3,11. Standardavviket hos guttene derimot, er 1,31 sammenlignet med 1,16 hos jentene. Figur 8 viser derfor at det er flere gutter enn jenter som både er uenige og enige i påstanden. Det er flere jenter som er litt uenige og litt enige enn hos guttene. Disse resultatene tyder på at guttene har mer spredte meninger om kvaliteten på undervisningen de har fått, enn jentene.

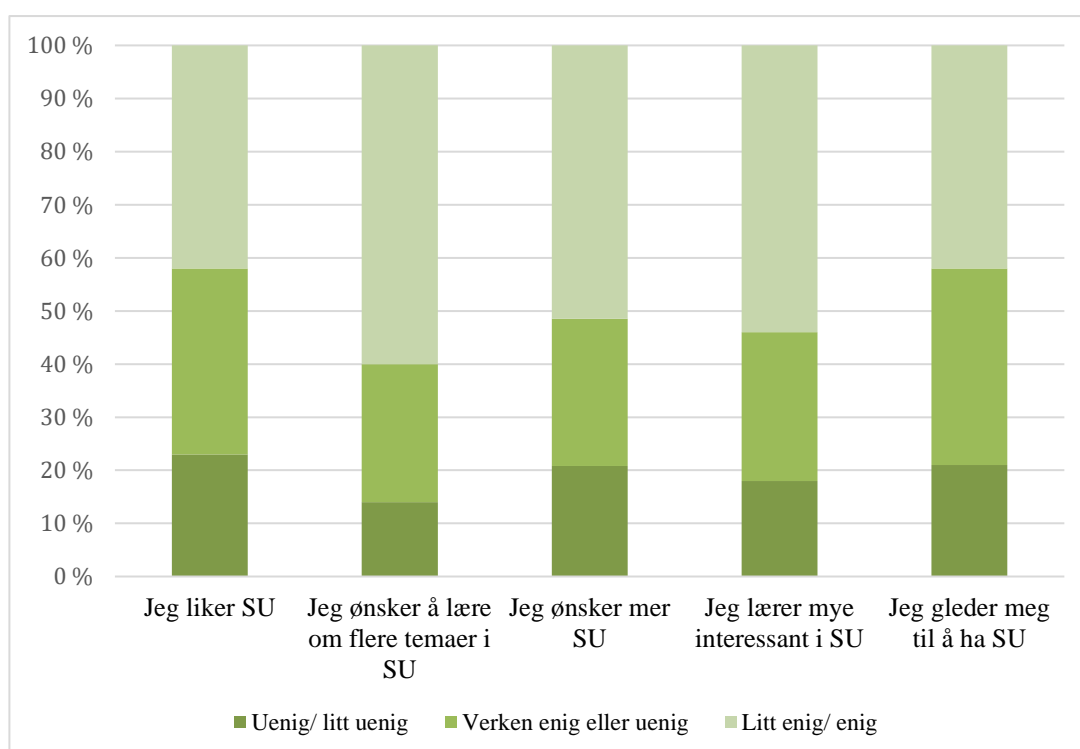
Selv om 31 % av alle elever er uenig eller litt uenig i påstanden, er det samlet sett en overvekt av elever som er fornøyd med undervisningen, ettersom 40 % svarer at de er litt enig eller enig i utsagnet.

For å oppsummere resultatene som har blitt presentert i delkapittel 4.2, har mesteparten av seksualitetsundervisningen blitt gjennomført i naturfag, av hovedsakelig helsesykepleier og/eller kontaktlærer. Elevene har hatt få økter med undervisning, da over halvpartene av elevene kun har hatt 0-1 økt på ungdomsskolen. Elevene har også gjennomgått mange ulike

temaer i løpet av de få undervisningsøktene de har hatt. Pubertet, mensen, forelskelse, kjønn, nettvett og grensesetting er de syv hyppigste temaene det har blitt undervist om. Guttene og jentene svarer noe ulikt på hvor fornøyd de er med tidligere undervisning. Guttene er både mer positive og negative, mens jentene er mer moderate i sine svar. Samlet sett er elevene i større grad positive enn negative til mottatt seksualitetsundervisning.

4.3 Elevenes holdninger til seksualitetsundervisning

Noe av det jeg ønsket å undersøke nærmere i mitt masterprosjekt var hvilke holdninger ungdomsskoleelever har til seksualitetsundervisning. I dette delkapittelet vil jeg presentere resultatene jeg fikk ved å be elevene vurdere ni påstander om deres forhold til tematikken. I figur 9 har jeg presentert fem av holdningspåstandene elevene ble stilt i undersøkelsen. Disse fem var positivt vinklet, og var blant de påstandene som var mest interessant å analysere nøyere. For å gjøre fremstillingen mer oversiktlig valgte jeg å slå sammen verdiene uenig og litt uenig, samt litt enig og enig. Videre i oppgaven vil jeg omtale resultatene fra disse verdiene samlet. Det vil si at de som er litt enig eller enig i en påstand blir omtalt som at de er enige.

Figur 9. Fordelingen av svar på et utvalg holdningsspørsmål. Seksualitetsundervisning har blitt forkortet til SU.

Figur 9 viser at 42 % av elevene liker seksualitetsundervisning og like mange gleder seg til å ha seksualitetsundervisning. Hele 60 % svarer at de ønsker å lære om flere temaer i undervisningen, og 52 % ønsker mer seksualitetsundervisning i skolen. Dette støttes av flere av elevsvarene, der blant annet en elev på niende trinn skriver: «Alle temaer er viktig og jeg synes alle burde lære alt, så det ikke blir misforståelse senere i livet.» 54 % av elevene synes at de lærer mye interessant i dette temaet. En elev skriver som følger i et åpent svar: «Vi hadde en hel dag med undervisning som var veldig bra, og vi lærte masse. Men vi kunne lært mye mer, og jeg vil at vi skal ha en seksualundervisningsuke hvert år.»

Disse resultatene viser at en stor andel av elevene er positive til undervisning i temaet. At elevene både liker, ønsker å lære mer og allerede har lært mye interessant i seksualitetsundervisningen kan tyde på at de også er fornøyd med den undervisningen de har hatt. Dette kan ses i sammenheng med at 40 % av elevene er enige i at de er fornøyd med all seksualitetsundervisning de har hatt i løpet av skolegangen.

Det er likevel interessant å merke seg at 23 % er uenige i at de liker seksualitetsundervisning. 21 % er uenige i at de ønsker mer seksualitetsundervisning. Selv om det ene åpne spørsmålet var formulert slik at de skulle fortelle om sin *beste* time med seksualitetsundervisning, er det flere elever som trekker fram det negative. En elev skriver: «Jeg kan ikke huske å ha hatt en bra time med seksualitetsundervisning.» Ved å se på elevsvarene til de elevene som var uenige i at de var fornøyd med tidligere undervisning, ser jeg en tydelig trend; disse elevene trekker ofte frem at undervisningen har vært dårlig eller at de ikke har hatt undervisning.

Jeg ønsket å undersøke om det var en sammenheng mellom hvor fornøyd elevene var med tidligere undervisning og holdninger. Dette gjorde jeg ved å gjennomføre en korrelasjonsanalyse og vurdere verdien av Pearsons r . Med en verdi på $-0,098$ er sammenhengen svakt negativ, og indikerer at det er liten sammenheng mellom de to variablene. Dette betyr at grad av tilfredshet med tidligere undervisning ikke henger sammen med hvor positive eller negative holdninger elevene har til seksualitetsundervisning.

4.3.1 Holdninger og kjønn

Som nevnt tidligere brukte jeg holdningsspørsmål fra en tidligere undersøkelse om naturfagdidaktikk til å lage egne spørsmål om seksualitetsundervisning. Spørsmålene utgjorde et konstrukt om holdninger, og ettersom verdien på Cronbachs alfa var $0,91$ tydet dette på at det var en sterk sammenheng mellom spørsmålene som ble stilt. Formålet med konstruktet var

å måle elevenes holdninger til seksualitetsundervisning. Konstruktet ga meg mulighet til å gjøre videre analyser, og jeg ønsket å se på hvordan gutter og jenters holdninger til seksualitetsundervisning fordelte seg. Jeg gjennomførte først en test med mål om å undersøke hvilken effekt kjønn eventuelt hadde på elevenes holdninger til temaet. Resultatet av testen ga en Cohens d-verdi på -0,155, som vil si at kjønn hadde liten effekt på holdningene til seksualitetsundervisning.

Ved å se på hvordan elevene svarer, er guttene og jentene omtrent like positive til tematikken. På en skala fra 1-5 er guttenes gjennomsnittlige verdi 3,35 og jentenes 3,50. Gjennomsnittet for begge kjønn er 3,43. Ved å ta en nærmere titt på hvordan svarene fordeler seg i tabell 3, har elevene likevel svart ulikt. Standardavviket hos jentene ligger på 0,91. Hos guttene er det 1,05. Dette forteller oss at spredningen blant guttenes svar er større enn hos jentene. Dette utdypes nærmere ved å se hvordan guttene og jentenes svar fordeler seg i kvartiler, som vist i tabell 3. Nedre kvartil viser gjennomsnittet av de 25 % laveste verdiene, mens øvre kvartil de 25 % høyeste. Midtre kvartil er gjennomsnittet av verdiene mellom nedre og øvre kvartil.

Tabell 3. Gutter og jenters holdninger til seksualitetsundervisning. Standardavviket gjelder gjennomsnittsverdien.

	<i>Gutter</i>	<i>Jenter</i>
<i>Gjennomsnitt</i>	3,35	3,50
<i>Standardavvik</i>	1,05	0,91
<i>Nedre kvartil</i>	2,77	3,00
<i>Midtre kvartil</i>	3,33	3,44
<i>Øvre kvartil</i>	4,33	4,22

I nedre kvartil, altså de som har mest negative holdninger til seksualitetsundervisning, ligger guttene lavest med en skår på 2,77. De er altså mer negative til undervisningen enn jentene i dette området, som får 3,00 som skår. I midtre kvartil har jentene en høyere verdi enn guttene. I øvre kvartil, er guttene mer positive enn jentene. Guttene har en skår på 4,33, mens jentene 4,22. Jeg vil understreke at det er viktig å ha med seg at verdiene til både guttene og jentene i nedre kvartil er høye, med tanke på at dette er de verdiene som representerer de mest negative

elevene. At de mest negative elevene har en skår på mellom 2,77 og 3,00 tyder på at også disse elevene er relativt positive til seksualitetsundervisning.

Jevnt over er jentene noe mer positive til seksualitetsundervisning enn guttene. Likevel er det en større andel av jentene som befinner seg i midtre kvartil, som betyr at flere har valgt svaralternativet «verken enig eller uenig» eller «litt enig/uenig.» Guttene er derimot både mer negative til seksualitetsundervisning, som vist i nedre kvartil, og mer positive, som vist i øvre kvartil. Det samme svarmønsteret ble vist i resultatene fra påstanden «Jeg er fornøyd med all seksualitetsundervisning jeg har hatt i min skolegang» (figur 8). Jentenes svar er gjennomsnittlig noe mer positivt, men de legger seg også i større grad mot midten. Guttene er i større grad mer positive og negative.

For å undersøke kjønnsforskjellene nærmere, analyserte jeg alle holdningspåstandene med hensyn til kjønn. Denne analysen viste at det hovedsakelig var tre spørsmål som gjorde at guttene skåret lavere i første kvartil: «Jeg liker seksualitetsundervisning», «Jeg ønsker å lære om flere temaer i seksualitetsundervisning» og «Jeg ønsker mer seksualitetsundervisning.» På disse tre spørsmålene er det størst forskjell i antall gutter og jenter som har svart «uenig» på påstandene med en forskjell på mellom 6-9 %.

I motsatt ende, der guttene er mer positive og i større grad svarer «enig» på påstandene, er det tre påstander der guttene skiller seg ut fra jentene: «Jeg liker seksualitetsundervisning», «Jeg lærer mye interessant i seksualitetsundervisning» og «Jeg gleder meg til seksualitetsundervisning.» Det er interessant at guttene både er mer negative og positive enn jentene til påstanden om at de liker seksualitetsundervisning. Forskjellen mellom guttene og jentene er noe mindre her, med 3-5% i forskjell.

4.3.2 Holdninger og hvem som har ledet undervisningen

Jeg ønsket også å studere sammenhengen mellom hvem som har ledet seksualitetsundervisningen og elevenes holdninger til temaet. Elevene hadde mulighet til å krysse av flere alternativer om hvem som hadde ledet undervisningen, så de ulike kategoriene er derfor ikke gjensidig utelukkende. Resultatene er presentert i tabell 4, og viser elevenes holdninger opp mot underviserrolle. Før jeg forklarer tabellen ønsker jeg å understreke at det ikke er store forskjeller i hvem som har hatt undervisning og hvor positive elevenes holdninger til seksualitetsundervisning er.

Tabell 4. Holdninger og hvem som har gjennomført undervisning.

	<i>Kontaktlærer</i>	<i>Helsesykepleier</i>	<i>Annen lærer</i>
<i>Gjennomsnitt</i>	3,67	3,56	3,44
<i>Standardavvik</i>	0,856	0,922	0,826

Resultatene fra tabellen viser at elevene som har hatt undervisning med kontaktlærer skårer høyest, og er dermed mest positive til seksualitetsundervisning. Deretter kommer elevene som har fått undervisning av helsesykepleier, som er noe mindre positive til temaet. Nederst er elevene som har hatt undervisning med en annen lærer på skolen. Disse skårer lavest. Selv om mange av respondentene krysset av at to eller flere har hatt undervisningen, kan resultatene likevel peke mot at hvem som har hatt undervisningen kan være av betydning for elevenes holdninger. Det må uansett understrekes at flesteparten av elevene har hatt 0-1 økt med undervisning på ungdomsskolen, og at det derfor kan være problematisk å lete etter en slik sammenheng.

4.4 Forventninger til fremtidig undervisning

I dette underkapittelet vil jeg presentere to funn; hvilke temaer elevene synes er viktigst å lære om i seksualitetsundervisning, samt hvordan fremtidig undervisning kan tilrettelegges.

4.4.1 Viktige temaer

Selv om elevene har vært gjennom mange temaer i undervisningen, som vist i figur 7, sier ikke resultatene noe om hvilke temaer elevene tenker er de viktigste. For å utforske dette nærmere, valgte jeg å stille elevene et åpent spørsmål: «Hvilke temaer synes du det er viktigst å lære om i seksualitetsundervisning?» Gjennom en enkel tematisk analyse har jeg fremstilt svarene i en ordsky i figur 10. Størrelsesforholdet mellom ordene viser hvor ofte de har blitt nevnt. I videre forklaring av figuren vil jeg bruke elevenes svar til å begrunne hvorfor de har svart som de har gjort.

Figur 10. Ordsky som viser temaer elevene synes er viktigst.

Ved å sammenligne temaene elevene har vært innom i figur 7 og temaene de synes er viktigst er det flere interessante sammenhenger. Pubertet er det ordet elevene synes er det aller viktigste å lære om i seksualitetsundervisningen. Dette er også det fleste elever, hele 92 %, har lært om i undervisningen. En elev begrunner dette: «Jeg tenker at å lære om puberteten er viktig fordi vi går i gjennom det nå.» Det er også en elev som skriver at «(...) det er viktig å lære om alt med puberteten slik at man vet at endringene med kroppen er normale, siden det er fort gjort å føle seg annerledes fordi man ikke vet hva som er normalt og ikke.»

Elevsvarene tyder på at det er viktig å lære om pubertet, selv om de aller fleste har vært innom temaet. Det kan tenkes at elevene har lært om det på barneskolen, men at de har behov for mer alderstilpasset undervisning om samme tematikk nå som de har blitt eldre.

En annen sammenheng handler om temaet grensesetting. Det er tydelig at dette er noe mange fortsatt synes er viktig, selv om majoriteten har hatt undervisning om det. En elev skriver følgende om grensesetting: «Jeg synes det er viktig for barn og unge å lære enda mer om grenser. Det er overraskende mange som ikke kjenner til grenser, nå til dags. Underviseren

burde være enda tydeligere på dette temaet (...). Man har nok litt om grenser under temaene, men da bruker lærerne som oftest bare si mest at "din kropp er din kropp" og det er det. De går liksom ikke alltid så mye i dybden på det temaet.» Utsagnet kan tyde på at undervisningen om grensesetting er overfladisk, og at det er et tema der underviseren bør være tydelig.

Kjønns sykdommer er også et eksempel på et tema majoriteten har lært om, men som de fortsatt anser som noe av det viktigste å lære om. Dette er et tema der manglende undervisning kan gi uheldige konsekvenser, og en elev begrunner viktigheten av å lære om temaet: «Det er så mange kjønns sykdommer, og vi trenger å kunne vite hvordan vi kan oppdage dem. Tror også det er veldig lurt å lære mer om at bare kondom fungerer som beskyttelse.»

Disse tre eksemplene kan tyde på at det er en sammenheng mellom hva elevene har lært og hva de ønsker å lære mer om. En forklaring kan være at introduksjonen de allerede har fått i temaene, gir elevene innsikt i hvor mye kunnskap de kan få innenfor hvert tema. Bias må også legges til grunn, siden elevene kunne bruke listen av temaer de har hatt om, som inspirasjon til å svare på det åpne spørsmålet. Det skal også sies at listen og det åpne spørsmålet var på samme side i spørreskjemaet.

Det er også interessant å se på de fire viktigste temaene etter pubertet; sex, sex for første gang, prevensjon og grensesetting. Alle disse temaene er knyttet tett opp mot hverandre. Elevene på ungdomsskolen er i en usikker tid med mye utforskning rundt sin seksualitet, og det kan se ut til at elevene ønsker kunnskap om sex med andre for å kunne utforske på en trygg måte. En elev forklarer hvorfor det er viktig å lære om disse tingene i sammenheng: «Det er fordi når man har sex for første gang så kan det være at man vil prøve det flere ganger med andre, men det krever mye kunnskap om kjønns sykdommer, fordi man kan risikere smitte ved å ha sex flere ganger.»

Det var også en stor andel av elevene som skrev at alle temaene var viktige, og at de ønsker å gå dypere i hvert enkelt tema. En elev skriver som følger: «Alle er viktig og jeg synes alle burde lære alt så det ikke blir misforståelse senere i livet.» At flere ønsker å lære mer om alt, kan også tyde på at elevene synes det er viktig å lære om de ulike temaene i sammenheng med hverandre.

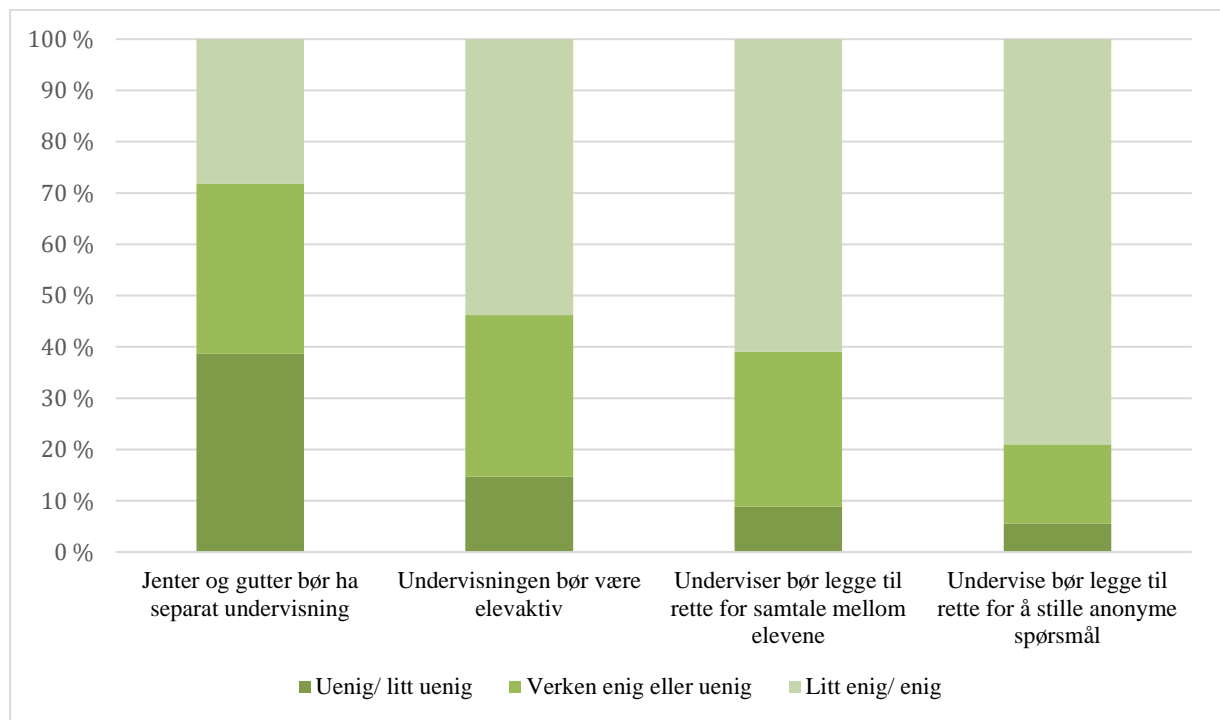
Prevensjon, graviditet og mensen kom også høyt opp på listen over viktige temaer.

Overgrep/voldtekt var også nevnt av noen få elever, men var i mindretall slik at de ikke

havnet i ordskyen. Dette kan henge sammen med at begrepene ikke var nevnt i listen over temaer ovenfor.

4.4.2 Tilrettelegging av fremtidig seksualitetsundervisning

Respondentene ble presentert for ulike påstander om hvordan seksualitetsundervisningen burde tilrettelegges. I figur 11 har jeg fremstilt resultatene fra fire av disse.

Figur 11. Tilrettelegging av seksualitetsundervisning.

Den første påstanden tar for seg elevenes meninger om kjønnsdelt undervisning. I underkant av 40 % av elevene er uenige i at undervisningen skal være delt. 33 % er verken enige eller uenige, og 28 % er enige. Ved å se på hvordan svarene fordeler seg på kjønn, er det 41 % av guttene som er *imot* kjønnsdelt undervisning, kontra 35 % av jentene. I motsatt ende er det 26 % av guttene som er *for* kjønnsdelt undervisning, og 30 % av jentene. Dette støttes av flere av elevsvarene under spørsmålet «Fortell om din beste time med undervisning.» Her er det flere elever, særlig jenter, som nevner at deres beste opplevelse var den kjønnsdelte undervisningen. En jente skriver: «Min beste seksualundervisning var på barneskolen, sammen med alle jentene på trinnet og helsesøster. Vi spiste kjeks og lærte om mensene.» En annen jente skriver: «Min time var ikke så bra siden det var full klasse, altså både guttene og jentene, så jeg turte ikke spørre noen spørsmål eller prate.» En gutt skriver også: «Min beste

time var når klassen først var delt opp, gutter i en gruppe og jenter i en annen gruppe. Etter delt opp så ble alle samlet.»

Over halvparten av elevene ønsker at det legges opp til elevaktiv seksualitetsundervisning. Det er flere elever som trekker fram elevaktivitet som en årsak til god undervisning: «Vi hadde en dag med seksualitetsundervisning med helsesøster, og en annen dame. De var flinke til å la oss gjøre oppgaver og vi følte en frihet til å være muntlig, vi hadde skrevet anonyme spørsmål på forhånd.» Flere skriver at deres beste time var da de fikk øve seg på å tre kondomer på dildoer. En elev skriver også: «Vi laget plakater om seksualitet, legninger og pubertet som vi hengte opp i gangene slik at andre kunne lese på dem. Den var bra fordi da var det ikke bare klassen min som kunne lære noe og det var gøy å lage plakatene.»

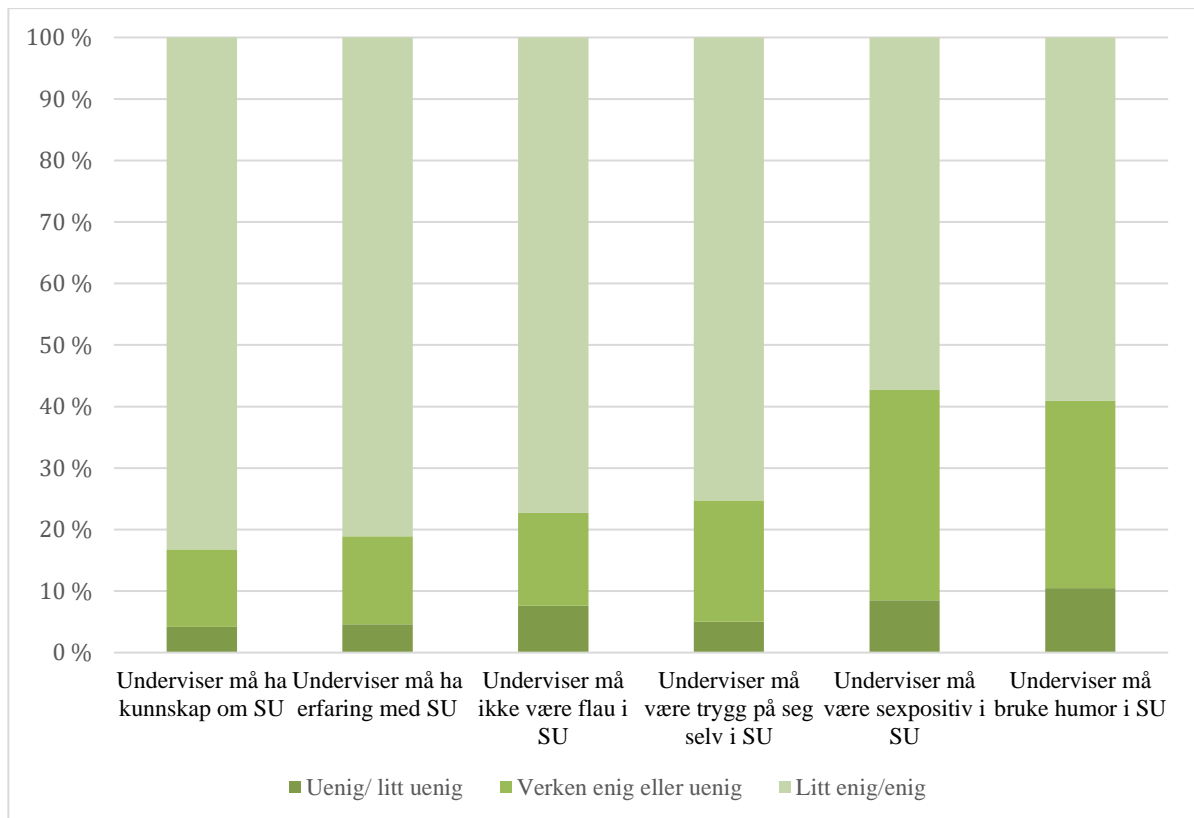
60 % av elevene ønsker at underviseren skal legge til rette for samtale mellom elevene, og flere elever argumenterer for at undervisningen er best når de kan snakke og diskutere med hverandre. En elev skriver: «Det var gøy å prate om temaer med de andre i klassen, fordi vi lurte på mange forskjellige ting.»

Muligheten til å stille anonyme spørsmål er viktig for elevene. 8 av 10 elever mener at de bør ha mulighet til dette i seksualitetsundervisningen. En elev skriver som følger: «Husker ikke så mye fra timene, men likte godt når vi hadde anonyme spørsmål, da lærte jeg mye nytt.» Andre skriver at ved å stille anonyme spørsmål, får de svar på de tingene de lurer på.

4.5 Kjennetegn hos underviser

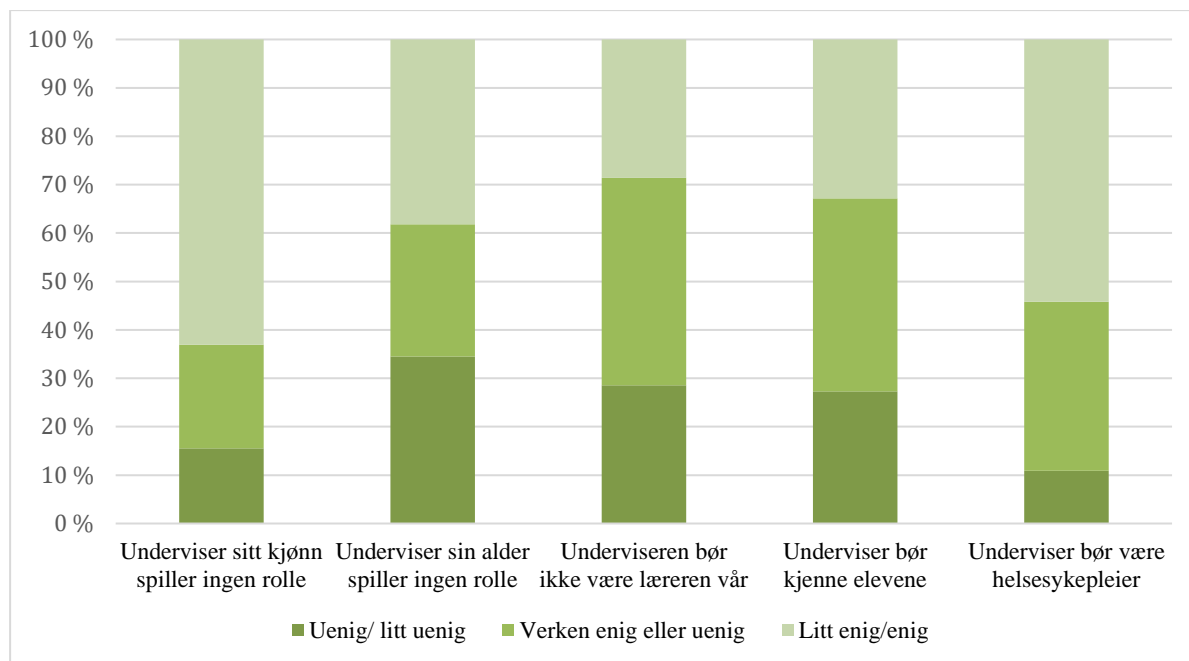
For å undersøke hvilke egenskaper og kjennetegn elevene synes var viktige om underviseren som ledet seksualitetsundervisningen, ble de presentert for to grupper av påstander. De første påstandene handlet i stor grad om hvilke *pedagogiske egenskaper* underviseren hadde. Jeg har valgt å bruke dette samlebegrepet for et relativt bredt spekter av egenskaper:

undervisningserfaring, faglig kunnskap, trygghet i klasserommet, sexpositiv innstilling (lite moralisering) og bruk av humor. De andre påstandene handlet om kjennetegn ved personen som kjønn, alder, og tilknytning til elevene. Figur 12 og 13 viser hvordan elevene har svart på påstandene.

Figur 12. Pedagogiske egenskaper hos underviser.

Fordelingen av svarene i figur 12 viser at alle spørsmålene har en positiv skjevfordeling, altså at majoriteten av elevene er litt enig/enig i påstandene som har blitt stilt. Videre i kapittelet vil jeg for enkelthets skyld si at disse elevene er «enig.» Over 80 % er enige i at underviseren må ha både kunnskap og erfaring i seksualitetsundervisning. 76 % mener at undervisere ikke må være flau og at de må være trygge på seg selv i undervisningssituasjonen. I underkant av 60 % mener at underviseren bør ha en positiv holdning til sex, samt bruke humor i undervisningen. En elev skriver i et åpent spørsmål om sin beste økt med seksualitetsundervisning: «Den beste timen var med helsesykepleier på kommunehuset. Det som gjorde denne dagen bra var at hun svarte på alle mulige spørsmål, lo sammen med oss, lot oss spørre om ting, hun hadde erfaring og var sikker på seg selv.»

Figur 13. Egenskaper hos underviser.

Figur 13 tar i større grad for seg andre karakteristika ved den personen som har undervisningen. Sammenlignet med figur 12, er elevenes meninger i større grad fordelt jevnt utover. Kun 16 % av elevene mener at underviser sitt kjønn er av betydning. Resterende 84 % mener at det mer eller mindre er likegyldig. Det er ingen sterke tendenser om hva elevene mener om alder, men i et kontrollspørsmål er halvparten av elevene uenige i at underviseren bør være over 40 år. 1 av 3 mener at underviseren *ikke* bør være læreren deres, og like mange er uenige i dette. 54 % av elevene mener helsesykepleier bør gjennomføre undervisningen. Kun 11 % er uenige i dette. Ettersom nesten 6 av 10 har hatt undervisning med helsesykepleier før, kan dette funnet tyde på at elevene er fornøyde med undervisningen helsesykepleier har gjennomført.

Som nevnt svarer elevene forskjellig på påstandene i figur 12 og 13. En tolkning av dette kan være at elevene er mer opptatt av at underviser sine pedagogiske egenskaper er gode, enn egenskaper som kjønn, alder og tilknytning til elevene.

5 Diskusjon

I analysekapittelet presenterte jeg en rekke funn knyttet til elevenes erfaringer, holdninger og ønsker om fremtidig seksualitetsundervisning. I dette kapittelet ønsker jeg å se funnene i sammenheng med hverandre, og vurdere dette opp mot tidligere presentert litteratur. Ettersom seksualitetsundervisning er et tema med begrenset mengde forskningslitteratur, er det ikke alle funn der jeg kan gjøre disse vurderingene. I disse tilfellene vil jeg likevel diskutere hvordan denne informasjonen kan brukes i undervisningsplanlegging.

Kapittelet er delt i tre underkapitler, og jeg ønsker å gjenta de tre forskerspørsmålene:

- *Hvilke holdninger har ungdomsskoleelever til seksualitetsundervisning?*
- *Hvilke forventninger har ungdomsskoleelever til fremtidig seksualitetsundervisning?*
- *Hvilke egenskaper vektlegger ungdomsskoleelever hos undervisere i seksualitetsundervisning?*

Hvert underkapittel diskuterer funn og litteratur knyttet til hvert spørsmål. Denne drøftingen vil forhåpentligvis kunne gi en pekepinn på hvordan man kan bruke elevenes erfaringer, holdninger og ønsker til å tilrettelegge for en bedre fremtidig seksualitetsundervisning.

5.1 Elevenes holdninger til seksualitetsundervisning

Utgangspunktet for alle resultatene om elevenes holdninger til seksualitetsundervisning er holdningskonstruktet som inneholdt ni påstander om temaet. På bakgrunn av en reliabilitetstest viste det seg at konstruktet var robust med en høy Cronbachs alfa-verdi. Dette tydet også på at det var lett for elevene å vurdere påstandene. Konstruktet har gitt verdifull informasjon om respondentenes holdninger, men det kan diskuteres hvor overførbare resultatene er til andre elevgrupper. Selv om kanskje ikke mine funn om elevers holdninger er generaliserbare, er likevel selve konstruktet av verdi for andre undervisere. Påstandene kan for eksempel presenteres for elever i forkant av en periode med seksualitetsundervisning, for å kartlegge hvilke holdninger den aktuelle klassen har. Dette kan være et verktøy som gir underviseren informasjon som hen kan ta hensyn til under planleggingen, slik at elevene får et bedre utbytte av undervisningen.

5.1.1.1 De fleste elevene er tilfreds med tidligere undervisning

Elevene har delte meninger om hvor tilfreds de er med tidligere seksualitetsundervisning. 31 % er misfornøyd, mens 40 % er fornøyd. Elevenes svar skiller seg i betydelig grad fra nasjonale funn der elever ble stilt samme spørsmål. Disse tallene viser at 47 % var misfornøyd, mens 30 % var fornøyd (Hind, 2017; Sex og samfunn, 2022). Det er vanskelig å forklare årsaken til den store forskjellen, men dataene har blitt samlet inn på ulike måter. Elevene som besvarte min undersøkelse var på skolen med læreren til stede under innsamling, samt at jeg var til stede i klasserommet hos majoriteten av elevene. Resultatene fra de nevnte rapportene ble samlet inn via SMS. Det var også en aldersforskjell, siden 83 % av elevene i min undersøkelse gikk i 8. eller 9. klasse, mens respondentene i de nasjonale undersøkelsene gikk i 10. klasse og 1. året på videregående.

5.1.1.2 Elevene er positive til seksualitetsundervisning

På bakgrunn av påstandene som utgjorde konstruktet om holdninger viste resultatene helt tydelig at elevene opplevde seksualitetsundervisning som interessant. Alle påstandene hadde en positiv skjevfordeling av svar, som tydet på at holdningene deres var positive. 42 % av elevene liker seksualitetsundervisning og gleder seg til å ha undervisning i temaet. 52 % av elevene har et ønske om mer undervisning. Ved å se på tallene fra Sex og samfunn (2022) sin undersøkelse mente omtrent 7 av 10 det samme. Det er med andre ord en relativt stor forskjell i elevenes svar her. Ved å se på hvor mange som er litt uenig eller uenig i påstanden, er det 21 % blant mine respondenter som ikke ønsker mer undervisning, mot 11 % hos Sex og samfunn (2022). At elevene i min undersøkelse i større grad er fornøyd med tidligere undervisning kan tenkes å være en del av forklaringen. Til tross for at elevene svarer forskjellig, er likevel majoriteten av elevene enige i et ønske om mer undervisning. Det er også flere elever som skriver i et åpent spørsmål at de ønsker mer undervisning, fordi seksualitet er et viktig tema for dem.

5.1.1.3 Jentene har mer positive holdninger enn guttene

Resultatet fra konstruktet om holdninger viser at guttene og jentene er gjennomsnittlig omtrent like positive til seksualitetsundervisning. Likevel svarer de noe ulikt på påstandene. Jentene fremstår som en mer homogen gruppe, der de er mer positive enn guttene til tematikken. Dette kan ses i sammenheng med resultatene fra ROSE-prosjektet, der forskerne kartla elevers interesser i naturfag med hensyn til kjønn (Sjøberg, 2009). Ifølge Sjøberg (2009) var jentene mer opptatt av temaer som handlet om omsorg, kropp og helse enn det guttene var. Jo mer likestilt landet var, jo tydeligere fremkom dette. Sjøbergs (2009) resultater

viste at guttene i større grad ønsket å lære om mer tekniske temaer, noe som kan samsvare med at guttene er noe mindre positive til tematikken. En grundigere titt på resultatene ga likevel interessante funn. Blant de mest positive elevene var det flest gutter. Jeg har ikke funnet noe litteratur som støtter opp om dette. I likhet med Sjøberg (2009) sine resultater, er det flest gutter blant de med mest negative holdninger. Dette tyder på at guttene er en heterogen gruppe, med relativt ulike holdninger til seksualitetsundervisning. At resultatene antyder at særlig guttene har så forskjellige holdninger kan være nyttig å ta med seg videre inn i planlegging av undervisningen. Her kan konstruktet om holdninger tas i bruk av underviseren i forkant av undervisningen, for å undersøke eventuelle spredninger i elevenes svar. Underviseren bør tenke på hvordan hen kan tilrettelegge for at alle skal få best mulig utbytte, til tross for at elevene har ulike holdninger.

5.2 Ønsker om fremtidig seksualitetsundervisning

5.2.1.1 Mange temaer og få undervisningsøkter

I media får man jevnlig et inntrykk av at elevene ønsker mer og bedre seksualitetsundervisning (Falch, 2017; Hussaini et al., 2018; Stenslie, 2020). På bakgrunn av det elevene svarer i min undersøkelse, tyder resultatene på at de har hatt lite. Dette vises ved at 30 % rapporterer om 0-1 økt med undervisning på barneskolen, og 55 % sier det samme på ungdomsskolen. 40 % har hatt 2-4 økter på barneskolen og 33 % har hatt like mye på ungdomsskolen. Sex og samfunn (2022) rapporterer også om lite undervisning hos elevene. 75 % av norske elever har hatt mindre enn 7 timer totalt i hele grunnskolen, der 17 % har hatt mindre enn én time (Sex og samfunn, 2022). Halvparten av elevene i min undersøkelse svarer at de ønsker seg mer undervisning i temaet.

Med utgangspunkt i at elevene rapporterer om lite undervisning, samt at de ønsker mer, er det overraskende å se hvilke temaer elevene har hatt undervisning om. I listen over 19 ulike temaer innenfor seksualitet har minst 3 av 10 elever vært innom hvert tema. Nesten halvparten av elevene har vært innom de 12 hyppigste temaene. Kontrasten mellom den lille undervisningsmengden og det høye antallet temaer elevene har lært om er betydelig. En forklaring på dette kan være at elevene ikke husker hvor mye undervisning de har hatt, og at de derfor underrapporterer mengde. En annen forklaring, som nevnt i resultatdelen, er at elevene ikke vet hva som regnes som seksualitetsundervisning. Dette kommenterte også en lærer under innsamlingen av data. I rapporten til Sex og samfunn (2022) ser det også ut til at elevene har vært innom mange temaer på kort tid. Det kan tenkes at det er lettere for elevene å

huske hvilke temaer de har lært om, enn hvor mange økter de har hatt med undervisning. Med bakgrunn i disse antakelsene kan det se ut til at elevene har vært innom et stort spekter av temaer, og at undervisningen er mer innholdsrik enn den kan fremstå i ulike kronikker i media. I retrospekt hadde det også vært interessant å se hva lærere og andre undervisere hadde svart om mengde undervisning, hvilke fag de har hatt undervisning i og hvilke temaer de har undervist om.

Selv om elevene har vært innom mange temaer, skrev en elev i et åpent svar at hen kunne ønske de hadde mer tid til undervisning, slik at de kunne lære mer om hvert enkelt tema. Det var også flere elever som skrev i et åpent spørsmål at de ikke hadde hatt undervisning eller at den var svært mangelfull. Som nevnt tidligere skrev en elev at grunnet sykdom, hadde hen gått glipp av den ene dagen de hadde hatt med seksualitetsundervisning.

I ordskyen i figur 10 vistes en oversikt over hvilke temaer elevene opplevde som de viktigste innenfor seksualitet. Ved å sammenligne denne figuren med temaene elevene hadde vært innom, dukket det opp flere interessante sammenhenger. Det var blant annet en trend der de hyppigst gjennomgatte temaene var de temaene flest ønsket undervisning om. En årsak til dette kan være at elevene skrev opp temaet fordi de nettopp har huket av på det på listen de fikk presentert tidligere. Men det kan også være at de faktisk ønsket å lære mer om temaet. At mange elever begrunner *hvorfor* temaene de skrev opp var viktige, taler for det siste. Flere elever argumenterte blant annet for mer pubertetsundervisning ved å skrive at tematikken var viktig å lære om fordi det var noe de gjennomgikk nå. Samtidig var ikke listen over de 19 temaene en utfyllende liste over alle temaer innenfor seksualitet, og det var få elever som nevnte nye temaer. Overgrep og voldtekt er i utgangspunktet viktige temaer som ikke var nevnt på listen, og det var kun to elever som skrev opp dette.

Puberteten er helt klart temaet flest elever ønsker å lære om, og elevene begrunner dette med at de er i en usikker tid med mye nytt, der kunnskap er viktig for å føle seg trygg med de endringene som skjer. Det er også mange som har behov for å lære mer om grensesetting, og flere setter dette i sammenheng med sex for første gang. Hind (2017) fant også ut at elever savnet undervisning om grenser og seksuell debut. Sex og samfunn (2022) sine resultater viste at elevene ønsker mer kunnskap om følelser og skeiv seksualitet. Dette var det få elever som svarte i min undersøkelse, men dette kan som nevnt tidligere henge sammen med at disse temaene ikke var nevnt i listen.

Helhetlig seksualitetsundervisning handler blant annet om å lære om ulike temaer i sammenheng med hverandre, slik at elevene ser det store bildet (Støle-Nilsen, 2022). Basert på de fire viktigste temaene etter puberteten; sex, sex for første gang, prevensjon og grensesetting, er det tydelig at elevene ønsker å lære om disse i sammenheng, da de ofte nevnes samtidig.

Sex og samfunn (2022) skriver at nesten 7 av 10 elever ønsker mer undervisning «om alt», noe som også var en gjenganger blant de åpne svarene i min undersøkelse. At elevene er interessert i å ha mer undervisning, samt å gå dypere inn i allerede underviste temaer støttes av elevenes svar på påstanden «Jeg ønsker å lære om flere temaer i seksualitetsundervisning.» 60 % av elevene er litt enig eller enig i dette, og 52 % ønsker generelt mer seksualitetsundervisning i skolen.

5.2.1.2 Ulike meninger om kjønnsdelt undervisning

Påstanden «Jenter og gutter bør ha separat seksualitetsundervisning» ga interessante funn som jeg undersøkte nærmere. Det er først og fremst flest elever som er litt uenige i kjønnsdelt undervisning. Likevel er i underkant av 30 % av elevene enige i påstanden. Blant disse var det en liten overvekt av jenter. 30 % av jentene er *for* delt undervisning, mens 26 % av guttene mener det samme. At jentene i større grad enn guttene ønsker delt undervisning støttes av både Strange et al. (2003) og Toreid (2015). Ifølge Strange et al. (2003) var det i hovedsak ulikhet i modning som gjorde at jentene ønsket delt undervisning. I min undersøkelse argumenterer flere jenter for at deres beste time med seksualitetsundervisning var i kjønnsdelte timer på barneskolen, der temaet var menstruasjon. De skriver at timene opplevdes trygge og at det var lett å stille spørsmål siden det bare var jenter tilstede. At det er flere elever i min undersøkelse som trekker fram kjønnsdelt undervisning på barneskolen, mens ingen skriver om dette på ungdomsskolen kan tyde på at kjønnsdeling er viktigere for yngre elever. Strange et al. (2003) fant ut at de eldste elevene i undersøkelsen i større grad ønsket kjønnsblandet klasse enn de yngste. I Toreid (2015) sin studie er det også flere elever på 10. trinn enn 9., som ønsker felles undervisning.

I likhet med Strange et al. (2003), viser mine resultater at gutter i større grad ønsker felles undervisning. Dette er også noe Støle-Nilsen (2022) skriver om, ettersom en undersøkelse om gutters holdninger til seksualitetsundervisning viser at gutter ofte er interessert i å lære om jenter. Strange et al. (2003) skriver i tillegg at guttene kunne føle seg utenfor etter endt (kjønnsdelt) undervisning, siden elevene gjerne hadde lært om forskjellige temaer.

Som sagt ønsker de fleste elevene i min studie felles undervisning. Det er naturlig at mine resultater skiller seg noe fra Strange et al. (2003) sine, i og med at det er 20 år mellom undersøkelsene. Synet på seksualitetsundervisningen har endret seg stort i både samfunnet og skolen siden 2003. I min undersøkelse argumenterer flere elever for at samarbeid er viktig i seksualitetsundervisning, slik at de kan lære av og om hverandre. Fjeldvær (2019) sine argumenter for å ha samlet undervisning er også viktige å ta hensyn til når underviseren skal planlegge undervisning: elever kan være usikre på egen kjønnsidentitet og det kan oppleves stigmatiserende å måtte velge. I tillegg skal alle elever lære om alle temaer og samlet undervisning gir muligheter for gode diskusjoner.

5.2.1.3 Ønske om elevaktivitet og anonyme spørsmål

En elev oppsummerer de viktigste funnene om tilrettelegging av seksualitetsundervisning på en god måte: «Vi hadde en dag med seksualitetsundervisning med helsesøster, og en annen dame. De var flinke til å la oss gjøre oppgaver og vi følte en frihet til å være muntlig, vi hadde skrevet anonyme spørsmål på forhånd. Dette var min beste time med seksualundervisning».

Majoriteten av elevene ønsker aktiviteter de kan delta på i undervisningen, og over 60 % ønsker å kunne snakke og diskutere sammen i timene. Det er mange elever som trekker fram timer der de hadde mulighet til dette som deres beste opplevelser med seksualitetsundervisning. Fjeldvær (2019) støtter dette, og skriver at elevene kan lære mye av hverandre. Som Støle-Nilsen (2022) skriver, må den voksne som har ansvar for undervisningen legge til rette for at samtaler og aktiviteter skjer under trygge rammer, slik at elevene føler seg komfortable i disse situasjonene. Undersøkelser gjennomført av Forrest et al. (2002) og Nilsen (2014) viser også at elever trives best med undervisning der de kan være aktive.

Som eleven skriver i svaret ovenfor, er muligheten til å stille anonyme spørsmål noe elevene verdsetter. Blant alle påstander elevene ble stilt i spørreundersøkelsen, var «Underviser bør legge til rette for å stille anonyme spørsmål» noe av det flest elever var enige i. 79 % av elevene ønsket å ha mulighet til dette. Dette støttes av Støle-Nilsen (2022) som skriver at anonyme spørsmål er en viktig del av seksualitetsundervisningen. Flere elever skriver at denne spørsmålsformen gir dem mulighet til å få svar på det de lurer på uten å måtte avsløre hvem som står bak spørsmålet. Støle-Nilsen (2022) understreker at underviseren bør forberede svar på spørsmålene slik at det ikke oppstår ubehagelige situasjoner ved uforutsette spørsmål eller lignende. Forrest et al. (2002) fant også ut at elever var opptatt av å stille

spørsmål, men at det var viktig for dem at de fikk mulighet til å stille dem uten at alle fikk høre det. Ettersom Hind (2017) sine resultater viser at 52 % av norske elever mener at anonyme spørsmål er et av de viktigste tiltakene for å bedre seksualitetsundervisningen, er denne aktiviteten noe som underviserne bør tilstrebe å inkludere.

5.3 De viktigste egenskapene hos en underviser

5.3.1.1 Flest har blitt undervist av helsesykepleier

6 av 10 elever har hatt seksualitetsundervisning med helsesykepleier, og dette tyder på at skolene i min undersøkelse samarbeider med skolehelsetjenesten slik som Helsedirektoratet (2019) anbefaler. Dette samsvarer med nasjonale tall, der 51 % svarer at helsesykepleier har hatt undervisning (Sex og samfunn, 2022). Det var 43 % som svarte at kontaktlærer hadde gjennomført undervisningen i min undersøkelse. 32 % har hatt en annen lærer. En betydelig del av elevene har hatt flere til å undervise om tematikken, noe som ifølge Støle-Nilsen (2022) bidrar til en mer helhetlig seksualitetsundervisning.

Under påstanden «Underviseren [i seksualitetsundervisning] bør være helsesykepleier» er 54 % av elevene litt enig eller enig, og kun 11 % er uenig eller litt uenig i dette. At elevene er positive til at helsesykepleier skal gjennomføre undervisning stemmer overens med Sex og samfunn (2022) sine funn. Likevel er det en betydelig forskjell, siden deres resultater viser av nærmere 75 % av elevene ønsker det samme. En mulig forklaring er at jeg presenterte dette som en påstand, mens Sex og samfunn kan ha stilt det som et spørsmål. Ved å se tilbake på sammenhengen mellom holdninger og hvem som hadde hatt undervisning med elevene i kapittel 4.3.2, var elevene omtrent like positive til seksualitetsundervisning, uavhengig av hvem som hadde hatt undervisningen. En forklaring kan være at kvaliteten på undervisningen har vært omtrent like god hos alle undervisere. Det er også rimelig å stille spørsmål om hvor stor påvirkning underviseren har hatt på elevenes holdninger, i og med at de fleste kun har hatt et fåtall økter undervisning.

Elevene ble også presentert for påstanden «Underviser bør ikke være kontaktlæreren vår.» Omtrent hver tredje elev er uenig eller litt uenig i dette, og stiller seg dermed positive til at kontaktlærer gjennomfører undervisningen. Samtidig var en tredjedel negative til påstanden og like mange verken enige eller uenige. Ettersom resultatene ikke peker i en spesifikk retning, kan det tenkes av påstanden kan ha vært vanskelig å tolke for elevene. På bakgrunn av at elevene med mest positive holdninger var de som hadde hatt undervisning med kontaktlærer, var det mulig å anta at elevene i større grad var uenig i påstanden over. Tall fra

Sex og samfunn (2022) viste at omtrent 7 av 10 synes at læreren deres hadde noen eller høy grad av kompetanse til å undervise, og 76 % opplevde at læreren var relativt komfortabel med å undervise om seksualitet. Til tross for at resultatene mine ikke var entydige angående hva elevene mente om kontaktlærer i underviserrollen, tyder uansett nasjonale tall på at elevene er fornøyde med kontaktlærers grad av kompetanse og trygghet.

5.3.1.2 Pedagogiske egenskaper er viktig

Elevene ble presentert for et bredt spekter av ulike egenskaper underviseren kunne ha, og den første gruppen egenskaper jeg ønsker å diskutere er de pedagogiske. Dette er egenskaper som beskriver hvordan underviseren fremstår i undervisningen. At underviseren har faglig kunnskap og erfaring i seksualitetsundervisning fremstår som viktig for svært mange elever. Over 80 % svarer at dette er egenskaper underviseren må ha. Forskningen til Forrest et al. (2002) støtter dette, og viste at elevene foretrakk undervisning der informasjon de mottok opplevdes nyttig og relevant. Dette fikk de i størst grad av eldre elever som gjennomførte undervisning.

I likhet med Forrest et al. (2002) sine resultater, er en trygg underviser et kjennetegn som elevene i min studie vektlegger. 3 av 4 mener også at underviseren ikke bør være flau i undervisningen, og en elev skriver i et åpent svar at bruk av humor i undervisningen førte til tryggere og bedre timer. Omtrent 60 % av elevene er enige i at underviseren bør bruke humor i undervisningen, noe som også støttes av Allen (2014). Han skriver at humor er et viktig pedagogisk virkemiddel, selv om det ikke er forsket mye på det i sammenheng med seksualitetsundervisning. Bruk av humor kan også gi elevene en følelse av at læreren er trygg i undervisningssituasjonen (Støle-Nilsen, 2022).

At elevene bør lære om de fine og positive sidene ved sex og seksualitet er det bred enighet om (Helse- og omsorgsdepartementet, 2017; Sex og samfunn, 2022; Støle-Nilsen, 2022; UNESCO, 2018; WHO, 2006). Dette er noe elevene i min studie også synes er viktig, ettersom nesten 6 av 10 ønsker en underviser som viser en positiv holdning til sex. Dette samsvarer med funnene til Forrest et al. (2002), som skrev at moraliserende holdninger hos læreren var det mest negative elevene opplevde i undervisningen.

En gjennomgang av alle svarene på det åpne spørsmålet der elevene skulle fortelle om sin beste time med seksualitetsundervisning samsvarer med at de viktigste egenskapene hos en underviser hovedsakelig var faglig kunnskap, trygghet, humor og positive holdninger til sex.

5.3.1.3 Andre egenskaper er mindre viktig

Som vist i figur 13, ble elevene presentert for påstander om viktigheten av underviser sitt kjønn, alder og tilknytning til elevene. Resultatene fra påstanden om kjønn viser at de aller fleste anser dette som en uviktig faktor, ettersom kun 16 % av elevene er uenig i at det ikke spiller noe rolle. Jeg har ikke funnet noe litteratur som tyder på at elever har noen sterke meninger knyttet til dette, og det er heller ingen elever som trekker fram kjønn hos underviser i åpne svar.

Selv om det heller ikke er noen sterke tendenser om hva elevene tenker om underviseren sin alder, er det 35 % som er uenig i at det ikke spiller noen rolle. Resten av respondentene fremstår i større grad «likegyldige» ved å svare enig/litt enig eller verken enig eller uenig på påstanden. Forrest et al. (2002) sine resultater viste at elevene i stor grad foretrakk yngre undervisere, men som nevnt tidligere har det skjedd mye med samfunnets holdninger til seksualitet de siste 20 årene. Det er derfor nærliggende å tro at elevene er mindre opptatt av unge undervisere, som vist i mine resultater. Det må også understrekes at forskningen ble gjennomført i England (Forrest et al., 2002).

Det er flere elever som er enig, enn uenig i at underviseren bør kjenne elevene fra før. Forskjellen er ikke større enn på 6 %, men en forklaring kan være at elevene verdsetter relasjon til underviseren. Når underviseren har kjennskap til elevene er det lettere å tilpasse undervisningen slik at alle får et bedre utbytte (Støle-Nilsen, 2022).

Sammenligningen av elevenes svar på påstander om de ulike egenskapene hos underviserne gir et tydelig bilde av at elevene synes gode pedagogiske egenskaper er viktig, mens andre egenskaper som kjønn, alder og tilknytning er mindre viktig. I de åpne svarene er det heller ingen som trekker frem de sistnevnte egenskapene som faktorer for god undervisning.

6 Avslutning

Oppgaven min er basert på 242 elevbesvarelser fra en spørreundersøkelse gjennomført på fire forskjellige ungdomsskoler. Det har vært en spennende prosess å utvikle undersøkelsen, men det mest interessante har nok vært å analysere elevenes svar og deres kommentarer om seksualitetsundervisning. Basert på resultatene som har blitt diskutert opp mot litteratur, ønsker jeg i dette siste kapitlet å svare på problemstillingen «*Hvilke holdninger, erfaringer og ønsker har ungdomsskoleelever til seksualitetsundervisning?*»

6.1 Overførbarhet og relevans for skolen

Først vil jeg ta utgangspunkt i de tre forskerspørsmålene som ble formulert for å avgrense problemstillingen og beskrive hvordan funnene er relevante for seksualitetsundervisning i skolen.

Resultatene som kan knyttes opp mot forskerspørsmålet «*Hvilke holdninger har ungdomsskoleelever til seksualitetsundervisning?*» tyder på at dette er et viktig tema for elevene. Til tross for at en del av elevene er fornøyde med den undervisningen de har hatt i løpet av skolegangen, ønsker majoriteten mer undervisning om flere temaer. Jevnt over synes elevene at de lærer mye interessant, men det er noen som skriver i åpne svar at undervisningen har vært mangelfull og at mengden har vært for liten. Ved å undersøke forskjeller i holdninger basert på kjønn, så jeg at jentene er litt mer positive til seksualitetsundervisning enn guttene. Likevel er det en overvekt av gutter blant de mest positive elevene. Guttene fremstår således som en mer heterogen gruppe, med en større spredning i holdninger enn jenter. Undervisningsansvarlig bør ta hensyn til dette i planlegging av videre undervisning.

Et annet viktig funn i min studie, som også er relatert til holdninger handler om konstruktet som ble brukt til å undersøke elevenes holdninger. Reliabilitetstester viste at konstruktet var robust, og det var en sterk sammenheng mellom spørsmålene som ble stilt. Det var også lett for elevene å svare på påstandene om holdninger. En implikasjon for dette funnet er at konstruktet kan brukes i skolen til å undersøke holdninger hos de elevene som skal ha seksualitetsundervisning. Ved å ha oversikt over elevenes holdninger, er det lettere å tilpasse undervisning for den aktuelle elevgruppen.

Under forskerspørsmålet «*Hvilke forventninger har ungdomsskoleelever til fremtidig seksualitetsundervisning?*» undersøkte jeg hvilke temaer elevene ønsket mer undervisning om, samt hvordan de ønsket at undervisningen skulle tilrettelegges. Elevenes fritekstsvare ble en viktig kilde til informasjon om deres ønsker, siden mange begrunnet hvorfor de svarte som de gjorde. Selv om elevene tilsynelatende har gjennomgått et stort antall temaer i tidligere seksualitetsundervisning, ønsker de grundigere undervisning i det de allerede har vært innom. En bedre gjennomgang av puberteten, grensesetting, sex og seksuell debut og kjønnssykdommer er blant det viktigste for elevene. Det er også en stor andel som ønsker mer undervisning om «alt». Begrunnelsene for temaene handler i stor grad om at dette er ting de trenger informasjon om i den livsfasen de er nå. Om mine funn om temaer elevene ønsker mer kunnskap om er overførbare til andre klasser, kan diskuteres, ettersom elevsvarene kan ha blitt påvirket av at listen med forslag ble presentert på samme side i undersøkelsen. Det kan uansett være nyttig å be elevene sende inn sine ønsker om temaer i forkant av seksualitetsundervisningen.

Under tilrettelegging av undervisning er det en del elever som har et ønske om at undervisningen er kjønnsdelt, og dette gjelder i størst grad jenter. Selv om dette kan oppleves tryggere for noen elever, kan det oppstå utfordringer knyttet til usikkerhet om kjønnsidentitet hos noen elever, samt skape utenforskap for de som ikke ønsker denne delingen (Støle-Nilsen, 2022). Undervisningsansvarlig bør derfor vurdere om delingen er hensiktsmessig i klassen det skal undervises i. Et tiltak elevene trekker frem som positivt, er muligheten til å stille anonyme spørsmål. Det er stor enighet om at dette er viktig, og at mange får svar på spørsmålene de ikke tør å stille i plenum. Andre ønsker om tilrettelegging handler om elevaktiv undervisning, samt at elevene får mulighet til å snakke og diskutere temaer med hverandre.

Tredje forskerspørsmål var «*Hvilke egenskaper vektlegger ungdomsskoleelever hos undervisere i seksualitetsundervisning?*» Elevene ble presentert for to kategorier av påstander om underviserens egenskaper. Resultatene viste at elevene i stor grad var enige i viktigheten av gode pedagogiske egenskaper som kunnskap om temaet, erfaring med undervisning, trygghet i klasserommet, en positiv innstilling til sex og bruk av humor i undervisningen. Dette funnet ble forsterket av at flere elever trakk disse egenskapene frem som suksessfaktorer for god seksualitetsundervisning i åpne svar. Elevenes svar tyder på at andre egenskaper som underviserens alder, kjønn og tilknytning til elevene var mindre viktig. Elevene ble ikke spurt direkte om hvem de ønsket at skulle ha undervisning, men omtrent halvparten støtter

påstanden om at helsesykepleier bør ha undervisningen. Ettersom elevene rapporterer om lite undervisning, kan man stille spørsmål ved hvor mye rollen til underviseren kan ha påvirket deres meninger om hvem som bør ha undervisningen. Elevene hadde omtrent like positive holdninger til temaet, uavhengig av om kontaktlærer, helsesykepleier eller annen lærer hadde gjennomført undervisning.

6.2 Konklusjon

Medias framstilling av dagens seksualitetsundervisning kan til tider gi et svartmalt bilde av hvordan kvaliteten er. På bakgrunn av utforskningen av problemstillingen «*Hvilke holdninger, erfaringer og ønsker har ungdomsskoleelever til seksualitetsundervisning?*» har jeg gjort flere funn som kanskje tegner et litt mer nyansert bilde av hva elevene mener, samt hvordan skolene kan gjennomføre fremtidig undervisning.

Først og fremst er en stor andel av elevene fornøyd med den undervisningen de har hatt. Resultatene mine viser også at elevene har hatt undervisning om svært mange temaer, og ettersom majoriteten har hatt undervisning med helsesykepleier ser det ut til at skolehelsetjenesten og skolen samarbeider om å gjennomføre seksualitetsundervisningen. Min studie viser også at respondentene i undersøkelsen hadde positive holdninger til seksualitetsundervisning, selv om det var noe spredning blant gutter og jenter. Elevene ønsker i stor grad mer undervisning om temaer de allerede har vært innom, og det kan være lurt at undervisningsansvarlig kartlegger hva elevene ønsker å lære om i forkant av en periode med seksualitetsundervisning. Dette kan gjøres i forbindelse med at elevene stiller anonyme spørsmål, som også er noe elevene mener er et viktig utgangspunkt for god undervisning. For å undersøke hvilke holdninger en elevgruppe har til undervisning om seksualitet, har mine funn vist at konstruert jeg har laget om holdninger er et godt verktøy skoler kan benytte seg av.

Avslutningsvis viser funnene mine at elevene er mer opptatt av at den som har undervisningen har gode pedagogiske egenskaper, enn *hvem* det er som har undervisningen. Denne informasjonen kan både skoleleder, lærere og skolehelsetjenesten ha nytte av i planlegging av seksualitetsundervisning. Selv om oppgaven er skrevet i naturfagdidaktikk, er seksualitet et tema som havner innunder det tverrfaglige temaet folkehelse- og livsmestring, og funnene er derfor overførbare til all undervisning som handler om seksualitet.

6.3 Veien videre

Arbeidet med denne studien har gitt meg mye kunnskap om seksualitetsundervisning på ungdomsskolen, og det har vært fint å undersøke elevenes perspektiv. Jeg ser virkelig fram til å undervise i dette temaet i mitt arbeid som lærer, og håper på å kunne spre kunnskapen jeg sitter igjen med til fremtidige kollegaer.

Konstruktet jeg har laget om holdninger er noe jeg synes er et spesielt viktig funn i min studie, fordi det fungerte som et godt verktøy for å undersøke elevenes holdninger. I fremtidige studier om seksualitetsundervisning hadde det vært spennende å benytte dette konstruktet til å gjøre en grundigere utforskning om holdninger. Jeg tenker da særlig på hvilke faktorer som kan være med på å påvirke disse. En kombinasjon av kvantitative data om elevers holdninger og dybdeintervjuer av enkeltelever i etterkant kunne vært interessant. Ettersom konstruktet fungerte godt, kan jeg også tenke meg at det hadde vært av interesse å teste om det kan brukes til å undersøke holdninger til andre temaer innenfor naturfag.

Referanseliste

- Allen, L. (2014). Don't forget, Thursday is test[icle] time! The use of humour in sexuality education. *Sex Education*, 14(4), 387-399.
<https://doi.org/10.1080/14681811.2014.918539>
- Belt, K. (2017). *Hvordan vurderer lærerne praktisk arbeid i naturfag? En kvantitativ analyse av lærernes formative vurderingspraksis av praktisk arbeid i naturfagundervisningen* [UiT Norges arktiske universitet].
- Bergtun, S. K. R. (2021). *"Kunnskap er ikke farlig, det gir makt" - seksualitetsundervisningen på barnetrinnet sett i et forebyggende perspektiv* [UiT Norges arktiske universitet].
- Cohen, L., Manion, L. & Morrison, K. (2018). *Research methods in education: (8. utg.)*. New York: Routledge.
- Dalland, C. & Andersson-Bakken, E. (2021). *Metoder i klasseromsforskning : forskningsdesign, datainnsamling og analyse*. Universitetsforlaget.
- Drugli, M. B. (2012). *Relasjonen lærer og elev : avgjørende for elevenes læring og trivsel*. Cappelen Damm høyskoleforl.
- El-Den, S., Schneider, C., Mirzaei, A. & Carter, S. (2020). How to measure a latent construct: Psychometric principles for the development and validation of measurement instruments. 326-336. <https://doi.org/10.1111/ijpp.12600>
- Eriksen, K. G., Goldschmidt-Gjerløw, B. & Jore, M. K. (2022). *Kontroversielle, emosjonelle og sensitive tema i skolen*. Universitetsforlaget.
- Falch, U. (2017, 08. mars). Det er ikke rart vi søker til pornoen. *Aftenposten*.
<https://www.aftenposten.no/meninger/sid/i/blQJv/det-er-ikke-rart-vi-soeker-til-pornoen-ulrikke-falch>
- Fjeldvær, S. T. (2019). *Seksualundervisning i skolen: Hva mener elever om seksualundervisning i skolen?* <https://ntnuopen.ntnu.no/ntnu-xmlui/bitstream/handle/11250/2610209/no.ntnu%3Ainspera%3A2340514.pdf?sequence=1>
- Forrest, S., Strange, V. & Oakley, A. (2002). A Comparison of Students' Evaluations of a Peer-delivered Sex Education Programme and Teacher-led Provision. *Sex Education*, 2(3), 195-214. <https://doi.org/10.1080/1468181022000025776>
- Gleiss, M. S. & Sæther, E. (2021). *Forskningsmetode for lærerstudenter : å utvikle ny kunnskap i forskning og praksis* (1. utgave. utg.). Cappelen Damm akademisk.
- Helse- og omsorgsdepartementet. (2017). *Snakk om det! Strategi for seksuell helse* Helse- og omsorgsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/snakk-om-det/id2522933/>
- Helsedirektoratet. (2019). *Undervisning om seksuell helse: Skolehelsetjenesten skal tilby seg å bidra i skolens undervisning om seksuell helse*. Helsedirektoratet.
<https://www.helsedirektoratet.no/retningslinjer/helsestasjons-og-skolehelsetjenesten/skolehelsetjenesten-520-ar/samhandling-med-skole/undervisning-om-seksuell-helse-skolehelsetjenesten-skal-tilby-seg-a-bidra-i-skolens-undervisning-om-seksuell-helse#9ac281c9-8627-4763-bf01-1541b3d34208-begrunnelse>
- Hind, R. (2017). *Seksualitetsundervisning i skolen: En kartlegging blant elever i 10. klassetrinn og 1 VGS*. Kantar TNS. <https://www.sexogsamfunn.no/wp-content/uploads/2019/05/Seksualitetsundervisning-unders%C3%B8kelse-1%C3%A6rere-pdf.pdf>
- Hussaini, M., Brännström, A., Nygård, S., Øvrum, M., Igland, T. D. L. M. B., Holtvedt, H., Al-Mustafa, N., Haukland, E.-M., Hansmark, S. & Sire, E. (2018, 27. september). Kjære regjering, gi oss en helhetlig seksualundervisning.

- https://www.nrk.no/ytring/kjaere-regjering_-gi-oss-helhetlig-seksualundervisning_-1.14223690
- Johannessen, A., Christoffersen, L. & Tufte, P. A. (2021). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode* (6. utgave. utg.). Abstrakt forlag.
- MSO. (u.å.). *MSO Tromsø*. <http://www.mso-tromso.no/>
- Møllhausen, H. (2005). *Seksualitet på ungdomsskolen: En kvalitativ studie av unge jenters opplevelse av undervisning som omhandler seksualitet på ungdomstrinnet*.
- NESH. (2021). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap og humaniora*. <https://www.forskningsetikk.no/retningslinjer/hum-sam/forskningsetiske-retningslinjer-for-samfunnsvitenskap-og-humaniora/>
- Nilsen, T. (2014). *Promoting adolescents' sexual health, in the municipality of Bergen, Norway: A qualitative study examining how to strengthen the sexual education in middle schools in a health promoting perspective*
- NSD. (u. å.). *Fylle ut meldeskjema for personopplysninger*. <https://www.nsd.no/personverntjenester/fylle-ut-meldeskjema-for-personopplysninger>
- Røthing, Å. & Svendsen, S. H. B. (2009). *Seksualitet i skolen : perspektiver på undervisning*. Cappelen Damm.
- Sex Education. *Sex Education: Sexuality, Society and Learning*. <https://www.tandfonline.com/journals/csed20>
- Sex og samfunn. (2016). *Seksualundervisning i skolen: En undersøkelse blant kontaktlærere i grunnskolen*. <https://www.sexogsamfunn.no/wp-content/uploads/2019/05/Seksualitetsundervisning-unders%C3%B8kelse-1%C3%A6rere-pdf.pdf>
- Sex og samfunn. (2022). *Seksualitetsundervisning i skolen: En kartlegging av elevers og læreres*
- erfaringer og ønsker*. Sex og samfunn. <https://sexogsamfunn.no/wp-content/uploads/2022/02/Rapport-seksualitetsundervisning-i-skolen.pdf>
- Sjøberg, S. (2009). *Naturfag som allmenndannelse : en kritisk fagdidaktikk* (3. utg. utg.). Gyldendal akademisk.
- Stenslie, S. (2020, 13. februar). *Gi oss er sexpositiv seksualitetsundervisning*. VG. <https://www.vg.no/nyheter/meninger/i/IA0Vmo/gi-oss-en-sexpositiv-seksualitetsundervisning>
- Storesund, J. K. (2021, 07. november). *Sex på timeplanen*. NRK. <https://www.nrk.no/ytring/sex-pa-timeplanen-1.15703275>
- Strange, V., Oakley, A. N. N., Forrest, S. & The Ripple Study, T. (2003). *Mixed-sex or Single-sex Sex Education: How would young people like their sex education and why?* *Gender and Education*, 15(2), 201-214. <https://doi.org/10.1080/09540250303852>
- Støle-Nilsen, M. (2022). *Helhetlig seksualitetsundervisning i skolen: En innføring for lærerstudenter*. Universitetsforlaget.
- Toreid, H. E. (2015). *Vil ha kjønnsdelt seksualundervisning*. *Sykepleien fagutvikling*, 7. <https://sykepleien.no/forskning/2015/06/kjonnsdelt-seksualundervisning>
- UNESCO. (2018). *International technical guidance on sexuality education: an evidence-informed approach*. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000260770>
- Utdanningsdirektoratet. (2020a). *Naturfag (NAT01-04)*. Utdanningsdirektoratet. <https://www.udir.no/lk20/nat01-04?lang=nob>
- Utdanningsdirektoratet. (2020b). *KRLE (RLE01-03)*. <https://www.udir.no/lk20/rle01-03>
- Utdanningsdirektoratet. (2020c). *Samfunnsfag (SAF01-04)*. <https://www.udir.no/lk20/saf01-04?lang=nob>

- Utdanningsdirektoratet. (2020d). *Overordnet del – verdier og prinsipper for grunnopplæringen*. <https://www.udir.no/lk20/overordnet-del/>
- Utdanningsforbundet. (2021). *Hva er en god seksualundervisning*. <https://www.utdanningsforbundet.no/nyheter/2021/larerrommet-hva-er-en-god-seksualundervisning/>
- Vonka, T. (2022). *Undervises det om skeiv seksualitet og identitet i ungdomsskolen? Kvalitativ forskning av skeiv seksualitet og identitets inkludering i ungdomsskoler i Tromsø kommune* [UiT Norges arktiske universitet].
- WHO. (2006). *Defining sexual health*. W. H. Organization. <https://www.who.int/teams/sexual-and-reproductive-health-and-research/key-areas-of-work/sexual-health/defining-sexual-health>
- Ødegaard, M., Kjærnsli, M. & Kersting, M. (2021). *Tettere på naturfag i klasserommet: Resultater fra videostudien LISSI*. Fagbokforlaget. <https://www.uv.uio.no/ils/forskning/prosjekter/lissi-laring-naturfag/tettere-pa%C2%A5-naturfag-i-klasserommet.pdf>
- Aasland, M. W. (2020). *Barna og seksualiteten* (2. utgave. utg.). Cappelen Damm akademisk.

Vedlegg 1

Informasjonsskriv til elever og foresatte

Hei!

Mitt navn er Maja Søsveen, og jeg går mitt femte og siste år på lærerutdanningen på UiT Norges arktiske universitet. I den anledning skal jeg skrive en masteroppgave om elevers holdninger, erfaringer og forventninger til seksualundervisning. For å undersøke dette skal jeg sende ut en spørreundersøkelse til elever på flere skoler i både 8., 9. og 10. trinn. Siden skolen din har inngått et samarbeid med meg, kommer du og din klasse til å få tilbud om å svare på denne undersøkelsen.

Om undersøkelsen

I januar eller februar kommer du og din klasse til å få mulighet til å svare på denne undersøkelsen. I forkant vil dere se en video der jeg forteller litt om prosjektet. Spørsmålene i undersøkelsen handler for det meste om tidligere undervisning og hva som ligger i god undervisning. Det kommer ikke til å være noen personlige spørsmål om din seksualitet. Det tar omtrent 5-10 minutter å svare på alle spørsmålene.

Undersøkelsen er helt anonym, og det er ikke mulig å spore opp hvem som har svart hva. Selv om du skal svare på undersøkelsen på PC, er det ingen data om deg som vil bli lagret.

Det er helt frivillig å svare på undersøkelsen. Det er mulig å avslutte undersøkelsen når som helst, uten at svarene dine blir lagret. Dersom du eller dine foresatte ikke ønsker at du skal delta, er det fint om dere gir læreren beskjed om dette i forkant. Dersom foresatte ønsker innsyn i undersøkelsen på forhånd, er det bare å ta kontakt med meg.

Ansvarlig for prosjektet

Det er UiT Norges arktiske universitet og Institutt for lærerutdanning og pedagogikk som er ansvarlige for masterprosjektet. Jeg, Maja Søsveen er prosjektleder for denne undersøkelsen. Professor Magne Olufsen er min veileder og prosjektansvarlig.

Noe mer du lurer på?

Hvis du har noen spørsmål om studien, ta kontakt med:

- Prosjektleder: Maja Søsveen, e-post: mso205@uit.no
- Prosjektansvarlig: Magne Olufsen, e-post: magne.olufsen@uit.no

Med vennlig hilsen

Maja Søsveen, prosjektleder

5. års student på grunnleggende lærerutdanning 5.-10. trinn ved UiT Norges arktiske universitet

Magne Olufsen, veileder og prosjektansvarlig

Professor i naturfag og naturfagdidaktikk ved UiT Norges arktiske universitet

Vedlegg 2

Spørreskjemaet som ble benyttet

Generelt

Ønsker du å delta i denne anonyme studien? *

Ja

Nei

Hvilket kjønn er du? *

 Dette elementet vises kun dersom alternativet «Ja» er valgt i spørsmålet «Ønsker du å delta i denne anonyme studien?»

Jente

Gutt

Annet

Hvilken klasse går du i? *

 Dette elementet vises kun dersom alternativet «Ja» er valgt i spørsmålet «Ønsker du å delta i denne anonyme studien?»

8. klasse

9. klasse

10. klasse

Tidligere undervisning

Hvor mange ganger har du hatt seksualitetsundervisning på barneskolen? *

 Dette elementet vises kun dersom alternativet «Ja» er valgt i spørsmålet «Ønsker du å delta i denne anonyme studien?»

Velg det alternativet som passer best.

- 0-1 gang
- 2-4 ganger
- 5-8 ganger
- 9 eller flere ganger
- Jeg husker ikke

Hvor mange ganger har du hatt seksualitetsundervisning på ungdomsskolen? *

 Dette elementet vises kun dersom alternativet «Ja» er valgt i spørsmålet «Ønsker du å delta i denne anonyme studien?»

Velg det alternativet som passer best.

- 0-1 gang
- 2-4 ganger
- 5-8 ganger
- 9 eller flere ganger
- Jeg husker ikke

I hvilke(t) fag har du hatt seksualitetsundervisning? *

 Dette elementet vises kun dersom alternativet «Ja» er valgt i spørsmålet «Ønsker du å delta i denne anonyme studien?»

Velg de alternativene som passer.

Naturfag

Samfunnsfag

KRLE

Norsk

Kroppsøving

Annet fag

Husker ikke

Hvem har gjennomført seksualitetsundervisningen? *

 Dette elementet vises kun dersom alternativet «Ja» er valgt i spørsmålet «Ønsker du å delta i denne anonyme studien?»

Velg de alternativene som passer.

Kontaktlærer

Annen lærer

Helsesøster/helsesykepleier

MSO (medisinernes seksualopplysning)

Andre

Vet ikke/husker ikke

Vurder påstanden under:

Uenig Litt uenig Verken enig eller uenig Litt enig Enig

Jeg er fornøyd med all seksualundervisningen jeg har hatt i min skolegang

Hvilke temaer har du lært om i seksualitetsundervisningen? *

i Dette elementet vises kun dersom alternativet «Ja» er valgt i spørsmålet «Ønsk delta i denne anonyme studien?»

Velg de alternativene som passer.

Pubertet

Mensen

Forelskelse

Onani og orgasme

Grensesetting

Porno

Kåthet

Sex for første gang

Kjønnssykdommer

Hygiene

Prevensjon

Graviditet

Abort

Kjønn

Legning

Kjønsroller

Kroppsbilde

Nettvett

Andre temaer

Hvilke temaer synes DU det er viktigst å lære om i seksualitetsundervisning? Du kan bruke listen over som inspirasjon. *

i Dette elementet vises kun dersom alternativet «Ja» er valgt i spørsmålet «Ønsker du å delta i denne anonyme studien?»

Husk å ikke skrive detaljer som gjør at du kan gjenkjennes.

Holdninger rundt seksualitetsundervisning

i Dette elementet vises kun dersom alternativet «Ja» er valgt i spørsmålet «Ønsker du å delta i denne anonyme studien?»

Under står det ulike påstander.

Vurder hvor enig/uenig du er.

	Uenig	Litt uenig	Verken enig eller uenig	Litt enig	Enig
Jeg liker seksualitetsundervisning *	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg synes vi har nok seksualitetsundervisning *	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg kunne ønske vi ikke hadde seksualitetsundervisning *	☐	☐	☐	☐	☐
Seksualitetsundervisning er kjedelig *	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg lærer mye interessant i seksualitetsundervisning *	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg ønsker å lære mer om ulike temaer i seksualitetsundervisning *	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg gleder meg til å ha seksualitetsundervisning *	☐	☐	☐	☐	☐
Seksualitetsundervisning er et av de temaene jeg liker best *	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg kunne ønske vi hadde mer seksualitetsundervisning *	☐	☐	☐	☐	☐

Kjennetegn hos underviser

 Dette elementet vises kun dersom alternativet «Ja» er valgt i spørsmålet «Ønsker du å delta i denne anonyme studien?»

Under står det noen påstander om den som gjennomfører undervisning.

Vurder hvor enig/uenig du er.

	Uenig	Litt uenig	Verken enig eller uenig	Litt enig	Enig
Underviser bør ha god kunnskap om seksualitetsundervisning *	☐	☐	☐	☐	☐
Underviser bør ha erfaring med seksualitetsundervisning *	☐	☐	☐	☐	☐
Underviser bør ikke virke flau *	☐	☐	☐	☐	☐
Underviser bør kjenne elevene fra før *	☐	☐	☐	☐	☐
Underviser bør være trygg på seg selv *	☐	☐	☐	☐	☐
Underviser sitt kjønn spiller ingen rolle *	☐	☐	☐	☐	☐
Underviser bør være en kvinne *	☐	☐	☐	☐	☐
Underviser bør være en mann *	☐	☐	☐	☐	☐
Alder hos underviser spiller ingen rolle *	☐	☐	☐	☐	☐

Underviser bør være under 40 år *	☐	☐	☐	☐	☐
Underviser bør være over 40 år *	☐	☐	☐	☐	☐
Underviser bør ikke være læreren vår *	☐	☐	☐	☐	☐
Underviser bør være helsesykepleier *	☐	☐	☐	☐	☐
Underviser bør snakke om de positive sidene ved sex	☐	☐	☐	☐	☐
Underviser bør bruke humor i undervisningen	☐	☐	☐	☐	☐

Undervisningsmåter

Dette elementet vises kun dersom alternativet «Ja» er valgt i spørsmålet «Ønsker du å delta i denne anonyme studien?»

Under står det noen påstander om gjennomføring av seksualitetsundervisning.

Vurder hvor enig/uenig du er.

	Uenig	Litt uenig	Verken enig eller uenig	Litt enig	Enig
Alle må føle seg inkludert i undervisningen *	☐	☐	☐	☐	☐
Jenter og gutter bør ha separat undervisning *	☐	☐	☐	☐	☐
Undervisningen bør legges opp slik at elevene er aktive deltakere *	☐	☐	☐	☐	☐
Underviser bør legge til rette for at elever kan stille spørsmål *	☐	☐	☐	☐	☐
Underviser bør legge til rette for samtale mellom elever *	☐	☐	☐	☐	☐
Underviser bør legge til rette for mulighet til å stille anonyme spørsmål	☐	☐	☐	☐	☐

Fortell om din beste time med seksualitetsundervisning. Hvorfor var denne timen bra? *

Dette elementet vises kun dersom alternativet «Ja» er valgt i spørsmålet «Ønsker du å delta i denne anonyme studien?»

Husk å ikke skrive detaljer som gjør at du kan gjenkjennes.

A large, empty rectangular box with a thin blue border, intended for the user to write their response. A small cursor icon is visible in the bottom right corner of the box.

